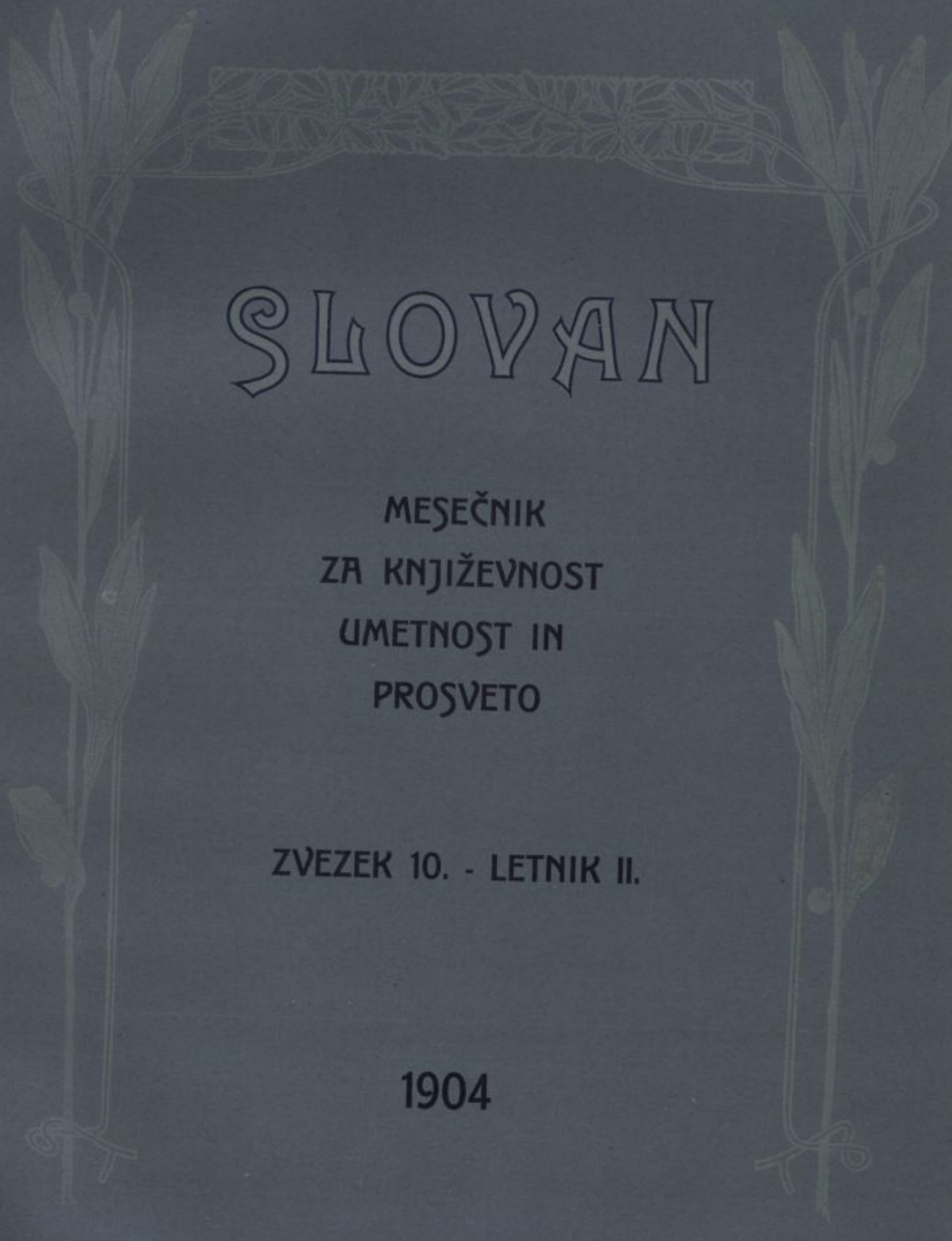

SLOVAN

MESEČNIK
ZA KNJIŽEVNOST
UMETNOST IN
PROSVETO

ZVEZEK 10. - LETNIK II.

1904

DRAGOTIN HRIBAR

LJUBLJANA.

Tiskarna

Založna knjigarna
Knjigoveznica

Trgovina s papirjem
pisalnim in risalnim orodjem ter
glasbenimi potrebščinami.

Sklad šolskih knjig in molitvenikov na debelo in drobno.
Zaloga poslovnih knjig in tiskovin.

I. kranjska tvornica pletenin in tkanin

DRAGOTIN HRIBAR v Ljubljani.

priporoča cenjenim gg. trgovcem in kramarjem v mestu in na deželi svoje izdelke, kakor: nogavice, rokavice, gorenjske jopiče, gamašne, otročja oblačila, telovnike za gospode in lovske telovnike itd. — Blago najboljše kakovosti, cene nizke, postrežba točna.

Slavnemu občinstvu v Ljubljani pa najuljudneje priporočam v nakupovanje omenjenih predmetov

tovarniško zalogo v Šelenburgovih ulicah 13.

Kdor kupi enkrat ostane gotovo zvest naročnik mojih izdelkov.

Naročnina „Slovana“ znaša na leto 12 K, na pol leta 6 K, na četrt leta 3 K. Posamezni zvezki po 1 K 20 h. Dijakom je naročnina znižana na 10 K letno. Za Nemčijo 13 K 50 h, za druge države 15 K. — **Cena inseratom:** Dvostopna ————— petit-vrsta 30 h za enkratni natis; za večkrat po dogovoru. —————

Lastnina in tisk D. Hribarja v Ljubljani. — Odgovorni urednik Anton Gregorec v Ljubljani.

IVAN ZAJEC: OSNUTEK ZA PREŠERNOV SPOMENIK.

HUGON CHARLEMONT: DEKLE V STAROFRANCOSKI NOŠI.

SLOVENSKE NARODNE PESMI.

Spisal prof. dr. Josip Tomiňšek.

Kdor išče v štirivrstnih „okroglih“ pesmicah kateregakoli naroda kaj visokega, ta zahteva, naj metuljček vzleti z orlom nad oblake; in kdor v njih res ne najde kaj vzvišenega ali globokega in jim zato odreka pravico do javne eksistence, ta ne privoščí metuljčku življenja v jasnem solncu in ne ribici v vodici. Res! orel in sokol krožita v višinah, som razburja morsko globino, ali tudi metuljček zna frčati in do lepih cvetlic ga privede tudi njegova pot in tudi ribica se poigrava v valčkih. — Taki metuljčki, take ribice so tudi naše poskočnice; tragedije niso, niti ode ali himne: toda človeško srce ne živi le od take hrane! Včasih — in ta „včasih“ postane često kroničen — kadar vam že vse mrzi, vzemite v roko zbirko takega poskočnega drobiža in listajte tu, pa listajte tam, zraven si zapojte, če ste pevec, če ne, pa zažvižgajte — žvižgati vsaj znate? — kakršenkoli

napev k tem priprostim verzom: nasmehnili se boste zdaj ob naivni drastiki kakenga izraza, dobrovoljno prikimali kakemu navihanemu nauku, tuintam tudi odmajali — pa ne jezno! — z glavo in pozabili boste, kar vam teži srce in otemnjuje dušo.

Pa res, kaj je z moralo? Trdno stoji, da govori tisti največ o potrebnosti morale, ki mu je je samemu najbolj treba; vrhu tega je jako velika množica farizejev, ki stoje s kritičnim očesom ob vhodu in motreč mimoidoče konstatujejo z zadovoljstvom: „Nisem ne tat, ne prešestnik! Ne poznam ženske ne od znotraj, ne od zunaj!“ — Radi verjamemo! Tudi drugi bi lahko mnogo naštelí, kar — „niso“; ali, prijatelj, ti ne veš ali nočeš vedeti, da je fant, ki poje vriskaje:

„Je bela ko mleko,
rudeča ko kri,
pri 'ni taki bi ležal
tri celi noči“,

najbrže v srcu moralnejši kakor tisti, ki ga prime krč in jeza, ko sliši kaj takega. Pomislite vendar, da se take in enake pojo tisočkrat in tisočkrat, ne da bi se pomislilo, kaj je njih vsebina; kdor tega ne ve, ne pozna priprostega ljudstva! In tisti, ki tako pesem graja? Eh, ta si prav živo predstavlja, kaj je v njej povedanega, in še več! . . . Naposled: tak fant je — v skrajnem slučaju — vsaj odritosrčen; odkritosrčnost pa je podlaga vse morale. Ni mi lahko, ali moram izreči sodbo, da je vsakdo, ki načelno obsoja vso tako poezijo, o njej popolnoma nepoučen; če pa jo pozna in jo obsoja z moralnega stališča, tedaj je njegova moralnost le mrtva, pasivna in mu služi le za reklamno obleko.

„Slovenska Matica“ je izdala sedaj že 7. snopič* (konec II. zvezka) slovenskih narodnih pesmi, in g. izdajatelj, vseučilišni profesor dr. Karel Štrekelj je čutil potrebo, da je na ovitku ter v vvodu (na str. XI—XII.) takim sodnikom povedal dovolj trpkih. Gotovo mu ni bilo lahko stopiti iz rezerve, ali včasih se gode stvari, da popokajo najmirnejšemu človeku strune potrpežljivosti. „Tak sodnik“, piše dr. Štrekelj, „bi moral sežgati tudi vse večje zbirke narodnih pesmi drugih narodov, skoraj vse umetne pesnike, pri nas od Prešerna do Murna . . . , celo marsikateri sotrudnik „Doma in Sveta“ bi se cvrl na ti grmadi, ki bi ji seveda ne ušel niti divni Homer niti nedosežni Shakespeare“. — Čuden slučaj je, da v navedenem listu izhaja prav sedaj roman, ki je vsekakor bolj nemoralen kakor naših 2000 poskočnic skupaj; kdo bi se nadalje ne nasmehnil, ko vidi v junjevi številki v res lepem spisu o ljubljanskem barju natisnjeno in spretno kot motiv porabljeno poskočnico, ki jasno poveljuje — spolno ljubezen? — Zdaj, ko to vemo, pa pojdemo hitro v naučni slovník pogledat, kako se glasi definicija — odkritosrčnosti! . . .

Zato moramo pritrditi dr. Štreklju, ki pravi nadalje: „Res, da niso naše narodne pesmi asketično berilo — niti narodne legende niso za to —, toda lahko jih bere brez pohujševanja, kdor se sam noče pohujševati; to pa se mu primeri včasih celo pri asketičnem berilu“. — Res, bodimo vendar pametni! S kako vnemo pojo otroci ono lepo Marijino pesem z znanim verzom, ki se končuje „spočeta si!“ Kaj si pač mislijo otroške gla-

vice pri — menda — dovelj nemoralnem izrazu „spočeta?“ Iz lastne izkušnje vem: prav nič si ne mislijo! Prevzame jih pesem v celoti, lepa pesem v čast Mariji, na drugo se niti ne misli! — Če pa je tu tak izraz dovoljen, zakaj naj sipljejo ogenj in žveplo na naše „štirivrstne“, izmed katerih nobena — vsaj kolikor jih je sprejel Štrekelj v zbirko — ne imenuje dotičnega dejanja tako brezobzirno! Zakaj naj smo v enem slučaju skrajni optimisti, v drugem pa pesimisti? — In takih zgledov je dovolj, še bolj priročnih!

Tužno je, da se o takih stvareh, ki jih ni treba dokazovati, mora še posebej govoriti; ali kdor zasleduje umetno vprizorjeno gonjo proti „Nar. pesmim“, temu se ne zdi nič več neverjetno, naj tudi bije proti zdravemu razumu in zdravemu srcu. Ali težko se človek navadi, mirno prenašati herostratsko preganjanje v slučaju, ko ni niti mogoče reči: „Odpusti jim, saj ne vedo, kaj delajo“, ampak ko moramo z ogorčenostjo vzdikniti: „Ne odpustite jim, saj predobro vedo, kaj delajo!“ Veseli nas le, da zmaga stvar sama: niti preganjalci se ne morejo ravnati po svojih pravilih! — Z razlago se seveda ne doseže nič; to je povedal tudi Štrekelj. Zato ne bom ponavljal, kar sem o stvari pisal v obrambo predzadnjega snopiča, da je namreč zadnji čas za izdavanje naših narodnih pesmi, ker se ne bodo v celoti objavljale nikdar več, in da so se napadalci za nekaj let prepozno spomnili, kako nevarne so te pesmi, in še marsikaj. —

Mi pozdravljamo vsak snopič z veseljem, posebno zadnja dva, ker prav ta se bosta čitala tudi kot taka, ne le v znanstvene svrhe, in iskreno želimo, da bi dobili takih in podobnih pesmi še prav mnogo. Oni pa, ki čutijo v sebi tako slabo moralno moč, da se bojé pohujšanja ob teh pesmih, naj le ne čitajo knjige! Imeli bodo vsaj ponos, da so ušli knjigi, ponos, ki jih bo tolažil, da niso ušli — sebi!

Še nekaj besed o tem sešitku samem; vsak naj najprej čita krepki predgovor, zajet iz polnega. — Pesmi same so urejene po znanem in od največjih učenjakov — njih sodbe so ponatisnjene na platnicah — z laskavo hvalo priznanem načinu. Mislim, da se ne motim, trdeč, da je imel gosp. urednik prav pri tem zvezku jako težavno delo z razvrstitvijo. Le predstavljajmo si, kaj se pravi, te iskrice, uklenjene v le štiri verze, spraviti v tak red, da nam predstavljajo nastanek in razvoj ljubezenskega plamena! Ko je delo končano, se to kajpada ne pozna. Beležke pod črto so le nepopoln odsev ene strani dolgega truda. Najprej je bilo treba zbrati pesmice z istim mo-

* Že pri oceni I. sešitka drugega dela sem omenil, da se mi zdi izraz „zaljubljene pesmi“ srečno izbran. Pri pomnim naj to zaradi tega, ker sem v svojih deških letih slišal pri Gornjem gradu za „zaljubljene pesmi“ v izrečnem nasprotju s „svetimi“ pesmimi izraz „globinka“, ki mu v naglici ne vem prave razlage.

ivom, potem te urediti med seboj po varijantah in redakcijah, kar ni lahka stvar. Obsega pa ta sešitek celih 2312 številke; toli velikansko število je le mogoče, ker so zbrane kratke, štirivrstne „poskočnice“ (Schnadahüpfel). G. izdajatelj je vedno izkušal dobiti izvirnico in nam potem podaja po vrsti inačice, kakor so se najbrže razvijale. Zanimivo je, kako se je ista pesmica prikrojala v posebne svrhe in kako je često z majhno predru-gačbo dobila vse drugačno lice; n. pr. št. 2919 se glasi:

„Moja ljubica je taka
ko judovski far:
po noč me ma rada,
po dnev jo je sram“.

To se nekomu ni zdelo prav, zato jo je za-sukal tako-le (št. 2920):

„Moja dečle je taka
ko ajdovski far:
po dnev me ima rada,
po noči nikdar!“

Seveda je Štrekelj zadel pravo, prisodivši izvirnost prvi. Vendar je bil neznani popravljalec spretnější kakor Vraz, ki je lično številko 2958

„Eno ljubco imam,
pa je gor za goram:
kadar lunca svitli,
se jo lohka dobi“

prekrojil v neznansko prozaičen nestvor, skovavši nov četrti verz:

„kadar lunca svitli,
pa jo lahko vidi“. —

Pesmi so torej po naslovu „zaljubljene“; „visoka“ ljubezen — niti v navadnem niti v Mur-nikovem smislu — se v tako kratki pesmi ne more opevati; ali kaj ljubkega, poetično navdah-njenega se da tudi v štirih vrsticah izraziti. Da naštejemo vsaj nekatere: 2523, 3011, 3058, 3841, 3846, 3853, 3898, 2933, 2950, 3519, 3741, 3781, 4075, 2984. Ali ni srčkano, če pravi deklica (št. 2823):

„Tak rada bi te meva,
tak rada te mam;
sem pa mavo premajhna,
me je pa sram“ —?

Včasih se seveda kaka misel izraža robatejše, ali daleko ne tako robato kakor se n. pr. govori in piše — dakako o drugih snoveh — v slo-venski javnosti; „nebeške grobsti“ je v knjigi tako malo, da sem si, iz jasnih razlogov nalašč stikajoč za njo, zabeležil le te številke: 2515,

2692, 2952, in izmed besed, ki niso „shoking“, pravzaprav le eno (št. 2562, 3669) ali še eno (št. 2938), ker „cizöj“, ali kakor se že ta nepokorna stvarca v pesmih imenuje, pač skoraj ne spada sem, in neko drugo besedo, ki jo n. pr. Nemci tukaj v Berolinu rabijo v najboljši družbi, ne za-vedajoč se, da je grda, je izdajatelj, z ozirom na naše razmere sam označil le z začetno črko. To je vse. — Samo zbadljivo ostre so št. 2723, 2874, 3712.

Ne govori se pa samo o ljubezni; z ozirom na zunanjo obliko so se morale tukaj vrstiti tudi nekatere, ki so čisto indiferentne. Kot aktualen naj navedem ta-le nauk (št. 4135):

„Ti smietje¹ pomietáš
ven 'z mojah oči;
al' tabe² se štorovje
venköj vali!“ —

Zelo bi me mikalo, da bi premočeval mo-tive in dikcijo; motivi se križajo in aparat verzov deluje včasih uprav čudno. Precej podlage za tako preiskavanje je podal g. izdajatelj sam z opozar-janjem na sličnice. Več o tem in na tem mestu ne morem izpregovoriti. Ali neko željo imam do neumornega izdajatelja, ker je on edini, ki ji lahko ustreže: zelo umestno, dà, potrebno je, da se pridene koncu zbirke slovar in kratka razlaga besed, ki so ali izključno lokalne ali pa imajo tako lokalni kolorit, da jih tudi izobražen Slo-venec najbrže težko razume. Ni mi treba povdar-jati, kakega pomena bi bil tak slovar, če ga vzame dr. Štrekelj v svoje roke. Tuintam so že zdaj pod črto pridejane razlage; n. pr. pri št. 2496, 3975.

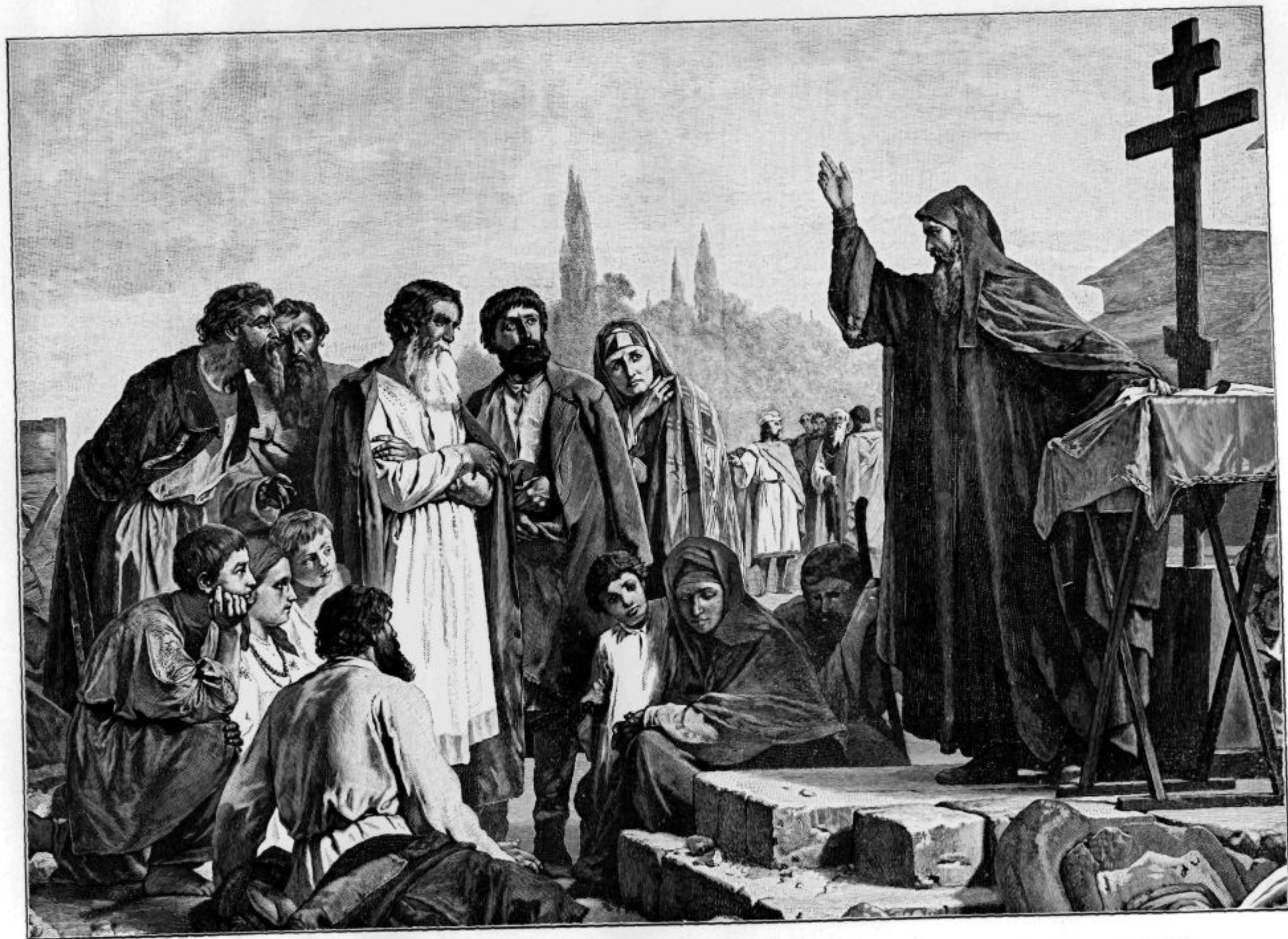
Izmed zelo razširjenih poskočnic so v tem snopiču n. pr. sledeče (z inačicami): „Pa sem rajtal študirat“ (2428), „Dekle na sred' morja“ (2587), „Bod moja, bod moja, Bom lešnika dal“ (2655), „Te šmencane strune“ (3659), „Dekle povej, povej“ (3809), „Po gorah je ivje“ (4003), „Visoka je gora, Še višji je klanc“ (4016), „Moj ljubi je Peter“ (4307), „Ljubezen je bila, Lju-bezen še bo“ (4718).

Vsi nasprotniki knjige pa naj si zapomnijo, kar pravi št. 4724:

„Jest ne pajem zato,
de b' kaj šimfajne blo:
jest pajem zato,
de b' mi doug čas ne blo!“

¹ Smietje = smeti.

² Tabe = tebi.

VAZILIJ V. VEREŠČAGIN: POKRISTJANJENJE RUSOV.

SREČA.

Spisal Ivan Cankar.

(Dalje.)

To je prvo in poslednje pismo, ki ti ga pišem iz teh krajev. Zakaj kmalu boš dočakal veselje, da me objameš ter se razjokaš nad menoj. Povrnem se s skesanim srcem, z lepo dozorelo pametjo. Pa nikar ne misli, dragi Gorjanec, da me je napravilo stradanje tako sklavernega, ali pa že tako težka, da komaj še hodim. Ko bi bil vesel in krepak in svetega življenja poln, ne zgodilo bi se bilo z mano drugače, le malo pozneje morda in bolj polagoma, kar bi bilo še neprijetneje.

Ne bom ti pisal, kako se mi je godilo; kmalu pridem dol in zapisano mi je vse na obrazu. Tam bom legel in ti boš sedel k postelji in boš bral. Rad pa bi ti povedal, kako se je izpreobrnilo moje srce.

Prašal me je zadnjič nekdo, počemu sem se bil napotil z doma. Nisem mu vedel odgovoriti z besedami, ali tako mi je bilo, da bi se zasmel in razjokal . . . Zmerjal si me za egoista, ali ob tistih časih sem bil tako malo egoist, da še ljubezni nisem maral. Bog vedi, če so bili lepi tisti časi; gotovo je, da so bili otročji. Potista bolezen, ki mi jaha na tilniku in ki je znal si moje izveličarske sanje, vsaj slutil si jih. In očital si mi v svojem srcu: „Odrešitelj, odreši se sam!“ Zdaj storim po tvojih besedah: rad bi rešil, kolikor je še rešiti mogoče; veliko ni več. Kajti predizveličarski post umori človeka hudo.

Umori ga in ga ozdravi. Razžene mu megle, tako da pogledajo oči jasno. Zgroze se v prvem hipu in srce omahne — ali dobro je, da so razgnane tiste svetle megle, dobro je, da vidijo oči pusto, nerodovitno zemljo . . . O prijatelj, ti veš, kako mogočen je bil moj sveti plamen — niti iskricice ni več, ostal je samo neprijeten duh, kakor po lojevi sveči . . .

Pripraviti sem se hotel pošteno za svoj veliki posel. Zdaj sem doštudiral in če bi prav mogel, ne lotil bi se več ničesar. Za vsakdanji kruh imam znanja dovolj in drugih ciljev nimam, da bi si z resnim trudom gladil pot do njih. Glej, tako je ugasnil moj sveti plamen v teh dolgih in nelepah nočeh, ki sem jih preležal v svoji mrzli izbi! Glej, tako so padle v blato z zmoženimi perotnicami moje reformatorske želje! Glej, v tako klavern grob sem zakopal svoje visoke misli! . . . Prijatelj, prašam te tišje: ali so

to moje besede, ali so besede tiste živali, ki mi jaha na tilniku? Zazdi se mi časih prav na tihem, da bi bilo morda vendarle malo drugače, ko bi mogel vzdigniti glavo; tako pa gledam neprestano v tla in vidim samo blato . . . O, da bi mogel vzdigniti glavo! Povej, prijatelj, ali je danes jasno nebo, ali sije solnce? Če je oblačno, ne reci nič, že tako je dovolj strahu v mojem srcu . .

Ali si videl kdaj Heleno? Morda si vedel, da sem bil zaljubljen vanjo. O tej svoji ljubezni ti povem nekoč lepo historijo! Bolan sem bil nekega dne do smrti in sem ji pisal; tako pismo, da bi se danes jokalo od smeha, če bi se spominjal nanje po vrsti, od besede do besede. In ona mi je odgovorila, da ji je zelo pogodi moj „Minnedienst“. Ob tisti uri sem spoznal čudoma, da sem bil zaljubljen v žensko, čisto navadno in zelo lepo žensko, ki hodi, jé, pije, govori po nemško — skratka, živi to prijazno pozemsko življenje kakor vsa druga bitja. Spoznal sem to reč in žal mi je bilo tiste lepe ljubezni . . .

Ne prišel bi rad po beraški dol, ne prosil bi rad ubogajme za ta svoj trudni kadaver. Zato sem se domislil imenitne stvari in jo nameravam izvršiti. V predalcu leže moje pesmi: če ti bo dolgčas kak večer, vzemi jih in jih prepriši, bova že poravnala, kadar potegnem honorar . . .“

*

Gorjanec je sedel za mizo in je pisal. Imel je lepo okroglo pisavo in kadar je bila stran polna, jo je vzdignil v iztegnjeni roki ter jo ogledaval z zadovoljstvom.

„Že zaradi pisave jih bodo boljše plačali. Verzi stoje kakor vojaki na paradi!“

Barica je stala za njim, roko na njegovi rami. Obraz njen je bil resnejši in zrelejši; iz žalostnih dni se je bil porodil lep in čist mir.

„Kako je bilo takrat drugače, ko nam je bral te pesmi! Zdi se mi, kakor da bi gledal iz teh lepih vrstic njegov obraz, kakor je bil prej. Takrat je imel še vesele oči in se je smejal naglas; nihče se ni znal smejati kakor on!“

Gorjančev obraz se je nenadoma zresnil in skoraj žalostno so pogledale oči.

„Potrpi, Barica, smejal se bo še kakor takrat! Ni vse tako kakor je pisal, ni še tako bolan! Vrne se v domovino in ozdravi — vse bo, kakor je bilo . . .“

Tolažil jo je, glas njegov pa je bil trpek, vsaka beseda je bila kakor siloma iztrgana iz stisnjenih prsi.

„Nikoli več!“

Široko odprte so bile njene oči in videle so, da je stal na pragu bolan in beraški, lica udrta, oči brezizrazne, na osinelih ustnicah nelep nasmeš.

Gorjanec se je sunkoma okrenil, vztrepetal je in ji je pogledal v oči. Takrat so se srečali njuni pogledi in nikoli niso bili taki kakor tisto uro . . .

Odložil je pero, vzel klobuk ter je pobegnil na cesto.

„Izdajalec! Lump! Živina!“

Udaril se je s pestjo po čelu; neki človek je stal ob oglu, stresel je nevoljno z glavo in je gledal z njim.

Tako je prišel Franc in je stal na pragu, kakor ga je videla v svojem srcu.

Zdel se ji je večji, nego je bil jeseni, sklonil je glavo, ko je prestopil prag. Brado je imel dolgo, zakrivala mu je že vso ovratnico; iznad lic so štrlele ostre kosti, čelo je bilo bolj vzbočeno, ker so ležale oči v globokih jamah.

„Tako sem prišel. Pozdravljeni!“

Nasmehnil se je in napravilo se mu je ob ustnicah dvoje dolgih gub.

Gorjanec je stal ob mizi; ni si upal stopiti predenj in mu podati roko. Gledal mu je v obraz in njegov pogled je bil plašen in neodločen. Mirno je stopila predenj Barica in se mu je ozrla v lice z jasnimi očmi.

„Pozdravljen, Franc!“

Sklonil se je k nji in ji je položil obe roke na rame.

„Čakaj, Barica!“

Tako globoko se je sklonil k nji, da je čutila v obraz vročo sapo iz njegovih ust.

„Tako je prav, Barica . . . Bog te blagoslovi!“

V tistem trenutku je izginil mir iz njenih oči in zasolzile so se.

„Zakaj nisi prej nikoli tako stopil predme? Zakaj mi nisi prej nikoli tako pogledal v oči?“

Prašal je njen pogled, njene ustnice so bile mirne.

„Zakaj me gledaš tako plašno, prijatelj? Krepko mi stisni roko!“

Nerodno je stopil Gorjanec predenj in mu je stisnil roko tako močno, da je Franca zabolelo. In Franc se je nasmehnil; gledal je nanj kakor na otroka, ki je bil zagrešil pohleven greh in trepeče od prevelikega strahu.

„Nič se me ne boj, prijatelj; tako je pač moralo biti in dobro je, da je tako!“

Gorjanec je zardel, od kesanja in od žalosti so se mu orosile oči.

„Oprosti mi, Franc, za božjo voljo! Tako nizek in ničvreden stojim pred tabo!“

Franc se je ozrl z dolgim pogledom po izbi, ozrl se je po ljudeh in velika grenkost se je vzdigala iz srca; hipno vzplamtela moč je nenedoma ugasnila, oči so bile tope in prazne, noge so se mu tresle.

„Teta, pripravite mi posteljo!“

Ozrli so se prestrašeni nanj. Franc se je okrenil in je odšel počasi v svojo izbo.

*

Stal je tam v dolgi suknji, ovratnik privihan, v levici klobuk, v desnici lepo zaviti rokopiš. Tresel se je od sramu in od srda, jecjal je in se oziral z nestalnim pogledom po predelih, do vrha napolnjenih s knjigami.

„Samo zato, ker rabim denarja tako nujno . . . drugače ne bi . . . In malo zahtevam zanje . . . pesmi niso slabe . . .“

O, Franc Riba!

„Čemu pa zdaj še stojim tu, in kakšne so besede, ki jih govorim? Kar okrenil bi se in bi šel brez slovesa . . .“

Pred njim se je smehljaj rdeč, postaren, debelušen človek, mel si je roke in skomizgal je z rameni.

„Resnično mi je žal, dragi gospod, od srca mi je žal! Poznam vaše pesmi iz časopisov in vem natanko, da so jako čedne, biseri zares —“

„O kanalja!“

„— in da so vredne veliko več, nego tisto malenkost, ki jo zahtevate od mene. Ampak ko bi vi vedeli, dragi gospod, kakšne so dandanes slovenske knjigotrške razmere! Poglejte tja, no, pogledajte! Napravil sem si bil celo skladišče slovenske literature, za koga in za kateri čas, to sam Bog vedi! Pratičke, molitveniki, pripovedi za narod in za mladino — to še gre za silo. Ali kar malo cika v umetnost — zastoj, izgubljenost! Zapravljen denar! Samo lahkomišeln trgovec, idealist in zapravljivec bi se ukvarjal z moderno literaturo. Nesreča je, da se zanimajo za to literaturo zmirom samo tisti ljudje, ki nimajo denarja. In ti ljudje so nam trgovcem povsem nezanimivi! . . . Spišite mi, dragi gospod, kakšno Jamo nad Dobrušo, kakšnega Izdajalca domovine — potem se pomeniva . . . Resnično mi je žal!“

Franc je ugledal Barico, ugledal je teto Maro in tudi Gorjanca, ki je vstal izza mize ter ga po-

zdravil s prešernim nasmehom, ponosno pričakanje v očeh. Kako bi se pač vrnil, kam bi se ozrl?

„In kljub vsemu — jaz mislim, da bi se moje pesmi izplačale. Velik del jih je, ki so čisto za narod . . . Preberite jih vsaj!“

O, Franc Riba!

„Kakor sem rekel! Obžalujem od srca, ampak nemogoče je . . . Morda prihodnje leto . . .“

Franc se je poslovil. Odprl je vrata tako nerodno, da se je spotaknil na pragu in mu je pal rokopis na mokra tla. Pobiral ga je in ko se je sklonil, se mu je zazibalo pred očmi.

„Saj sem neumen — čemu pa sem šel ponujat? Za teh par dni pač ni truda in sramote vredno . . .“

Mračilo se je že zunaj, že so gorele svetilke. Šel je preko mosta, temna voda je šumela spodaj in obšla ga je čudna misel. Iztegnil je roko, zamahnil krepko in spodaj je zašumelo, zastokalo zamolklo.

„Tam spodaj . . . tam spodaj ljubijo moderno literaturo . . . in moderne literate . . . Tam spodaj . . . tam spodaj se nič ne pritožujejo nad slabo kupčijo . . .“

Naslonil se je s komolcem ob oporo, gledal je kako se je iskriло in je trepetalo v temnih valovih.

„Čemu bi se mučil za teh par dni? Ni vredno truda in sramote!“

Nadaljeval je z lenimi koraki svojo pot. Ulice so bile svetlejše in živějše. Nenadoma se je zdrznil, postal je in je strmel z žarečimi očmi.

Šla je mimo, vitka, lepa in mlada, mlad kavalir ob njeni levi strani. Šla je mimo, smehljala se je in je govorila in se ni ozrla.

Ko sta govorila ob oglu, je vzdignil Franc Riba glavo in se je zasmel na glas, tako da je odskočil človek, ki je bil prišel slučajno iz veže ter se ozrl po ulici. In smejal se je ves čas, ko je meril pijan in truden dolgo pot proti domu . . .

≡

Kak nečedno propada to polmrtvo truplo, kak počasi se ruši ta brezoblična, brezkoristna razvalina! . . .

Stopil je k postelji Gorjanec s čudnim nasmehom.

„Ali si slišal, Franc? Nič ne bo s tisto dunajsko razstavo! Razbilo se je vse . . .“

Franc je bil miren in tudi krog njegovih ustnic je zaigral nasmeh.

„Zakaj pa mi to pripoveduješ? Vedel sem sam prej, nego vsakdo drug. Kako bi bilo mogoče, da bi zasijalo življenje iz umirajočega obraza, da bi se napravljalo umirajoče truplo na novo popotovanje? Kar je obsojeno v smrt, naj leži mirno in čaka žalostnega konca . . .“

Kak neprijetno je to čakanje, kako nizek je ta strah v srcu, kako neskončno nizko je to upanje v srcu!

Zgodilo se je tiste dni poslednjikrat, da je stal Franc Riba na balkonu, na tistem balkonu, odkoder je gledal nekoč po neizmerni solnčni pokrajini. Tiha je bila zdaj pokrajina in mrtva, dolge sence so se plazile preko nje, mrak je legal nanjo. Tako je počasi temnelo obzorje in se je bližalo, zmirom manjša je bila pokrajina, od vseh strani so segale sence, trgale so kos za kosom in ona je ležala mrtva in trudna, ni se branila . . . Zdaj pridi, vitez, Franc Riba, stopi dol!

Zgenilo se je na obzorju, prikazala se je visoka senca, od neba do zemlje je segala. To si ti, prijatelj moj izza davnih časov! Poznam te po zavaljenem telesu, po staromodnem cilindru, po obnošeni salonski suknji! In stopil je, sklonil se je, posegel je, kakor da bi zajemal vode v perišče ter je spravil v suknjo zadnji ubogi ostanek te uboge zatemnele pokrajine. Spravil ga je v suknjo in je odkobalil, na vso tiho zemljo je legla noč . . .

Franc se je nasmehnil topo; tako mu je bilo, da bi pljunil dol, poslovil se z odurno psovko . . . Viharja ni bilo tisti večer, ni bilo burje, umazano in zatohlo je viselo nad pokrajino mirno predspomladansko nebo . . .

*

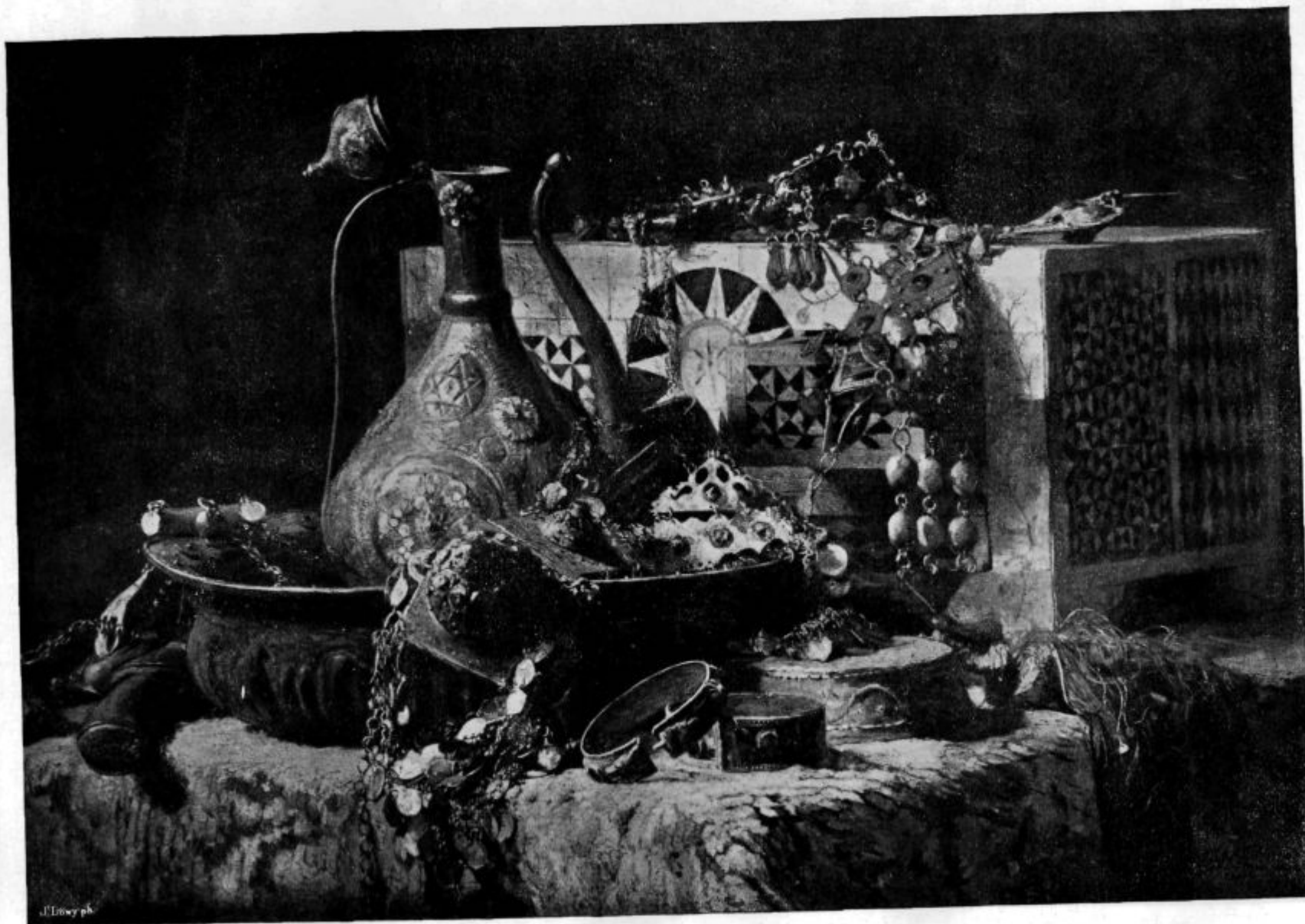
„Barica!“

Stopila je k njemu in mu je obrisala z robcem potno čelo. Okrenil je mukoma glavo, da bi ji videl v obraz, z onemoglim naporom je iskal njene roke.

Videl je za belim pajčolanom njene oči in tisto srečo v njih, ki je ni na svetu razen nje. Čudno upanje se je zgenilo v srcu, vzdignil se je čuden spomin.

„Če ozdravim, Barica . . . samo pri tebi, v tihi sobi . . . samo tiho . . . tiho . . .“

In še ob tisti uri je Franc Riba — ozdravel.

H. CHARLEMONT: ORIJENTSKE DRAGOCENOSTI.

LJUBLJANA PO POTRESU IN SEDAJ.

Spisal dr. Josip Vošnjak.

7.

DEŽELNI DVOREC. — PRI DEŽ. GLAVARJU. —
CES. SVETNIK MURNIK. — ŠT. JAKOBSKI TRG.

(Dalje.)

Drugi dan sem si ogledal novi deželni dvorec. Imenitna stavba, ne samo glede vnanjosti, tudi vsi prostori so praktično razdeljeni in kar je glavna stvar, vsi so svetli.

Oglasil sem se pri g. dež. glavarju, O. pl. Detela, pod čegar predsedstvom sem mnogo let delal v deželnem odboru. Detela je menda še edini poslanec, ki je že od l. 1877. nadalje v dež. zboru. Ko so bile tistega leta razpisane nove volitve, sva šla nekega popoldne z Jurčičem skozi „Zvezdo“. Sreča naju gospod, ki ga jaz nisem poznal. Z Jurčičem se pozdravita. Bil je g. Detela, ki je živel tačas v Tržiču. Postojimo in se začnemo pogovarjati o volitvah. G. Detela je omenjal, da bi tudi on kandidiral v kmetskih občinah na Gorenjskem, pa sam se noče ponujati dr. Bleiweisu, oziroma osrednjemu volilnemu odboru.

„Eh“, se je smejal Jurčič, „dogovorite se z nekaterimi župniki in župani, da vas nasvetujejo in stvar je v redu.“

Res so potem prišla na osrednji odbor pisma župnikov in županov, ki so nasvetovali gospoda Detelo. Bil je torej proglašen kandidatom in izvoljen enoglasno. Disciplina na Gorenjskem je bila vselej vzorna. Najbolj smo se jej čudili l. 1878. pri prvih direktnih volitvah za državni zbor. Tačas smo imeli dvojne kandidate, takozvane stare in mlade. Na Notranjskem smo proti grofu Hohenwartu postavili drja. Razlaga. Po volitvi volilnih mož se je pokazalo, da bo najbrž Razlag izvoljen. Na Gorenjskem je bil kandidat dr. Poklukar brez protikandidata. Na dan volitve pa je dr. Poklukar odstopil, in volilci so brez ugovora volili nasvetovanega jim — grofa Hohenwarta. Kar ostrmeli smo, ko smo proti pol dnevu dobili brzojavko iz Kamnika, da je izvoljen Hohenwart. —

Z g. glavarjem sva se menila o prejšnjih časih, ko še ni bilo obstrukcije in se je v dež. odboru lahko veliko storilo v prid kmetskemu ljudstvu. Isto prižombo sem slišal iz ust dež. od-

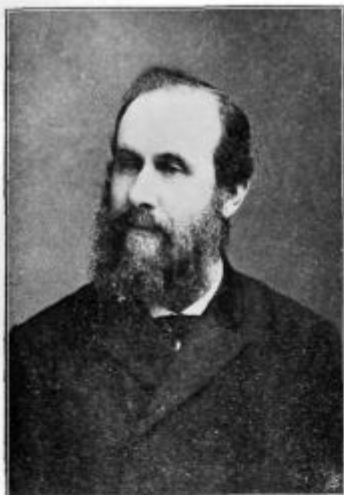
bornika g. Povšeta, ki ima zdaj v odboru moj referat. Vsak dan, mi je pravil, prihajajo s kmetov prošnje za podpore, a zaradi obstrukcije ostanejo nerešene. In dež. potovalni učitelj g. Gombač se po pravici boji, da bo tako dobro uspevajoča akcija za prenovljenje vinogradov opešala, ker vinogradniki ne bodo dobili niti posojil, katerih se je v poslednjih letih razdelilo do 100.00 gld. na leto, niti drugih podpor.

Krasna je dvorana za zasedanje deželnega zbora in bi morala po svoji arhitektonski harmoniji in elegantni opravi vplivati na poslance, da se tudi oni — elegantno vedó. Pa kje so že tisti časi, ko je bil Greuterjev medklic „Pfui!“ v dunajskem parlamentu ožigosan v časnikih kot surov napad na parlamentno dostojnost! Zdaj pa se človek, ko čita o izgrelih in najordinarnejših psovkah v parlamentih in zbornicah, nehote vpraša, ali se vse to dogaja res med omikanci ali med — pijanci v kaki beznici? —

Nasproti dež. dvorca je zgrajena velika nova hiša, v kateri je lepa „Narodna kavarna“ in v pritličju knjigarna našega podjetnega založnika slovenskih knjig, L. Schwentnerja.

Ces. svetnik g. Iv. Murnik, ki sem ga potem poiskal, je vsled svoje bolezni navezan na sobo. Lahko se zdaj počije po svoji izredni delavnosti na svojih službenih mestih in v odborih raznih društev. Našel sem ga bodrega duha in mu želim, da v poletnem času zopet popolnem okreva.

Tu sem se spominjal Murnikove blagopokojne gospe Marije. Gospa Murnikova ima največjo zaslugo, da se je tudi v ljubljanskem ženstvu vzbudila in utrdila narodna zavest. V sedemdesetih letih je bilo še prav malo odločno-narodnega ženstva. Dekleta premožnejših rodbin so se vzgajala ali v nemškem Huthovem zavodu ali v notranji, tudi nemški uršulinski šoli. Gospa Murnikova je začela zbirati gospodične okoli sebe in jim dajala dvojno nalogo. Pri narodnih slavnostih, pri vzprejemih gostov, Čehov, Hrvatov, Štajarcev i. dr. na kolodvoru so morale nastopati v enakih nošah, da so pozdravljale došle goste in

IVAN MURNIK.

življenja . . . " In ko je pridrdral vlak, so vse mahale v pozdrav s svojimi robci in z nami vred klicale: Slava in živio! Radostno iznenadenim gostom pa so žarela lica od veselja. In šli smo v čitalnico v Souvanovi hiši in — sram nas je bilo, da ne moremo tujcev pozdravljati v dostojnejših prostorih! — Pa je prešla še dolga vrsta let, preden se je začelo z gradbo „Narodnega doma“.

Danes je seveda vse boljše preskrbljeno za izobrazbo ženstva v narodnem duhu. Sicer nisem imel prilike, ogledati si zbirališče „Splošnega slovenskega ženskega društva“, pa zatrdirilo se mi je, da ima društvo že krasno, veliko knjižnico, ki jo dame pridno porabljajo.

Bilo bi pač odveč, govoriti o važnosti ženske omike, saj nas je najbolj zaviralo in nas še zavira posebno na Štajerskem dejstvo, da slovensko ženstvo ni izobraženo v narodnem duhu in da govori vsled tega rajši v tujem, kakor v našem jeziku. Posledica tega domačega nemškutarjenja je večkrat tudi nemškutarski zarod! — Napredovali pa smo tudi na to stran. Kolikor sem prišel zdaj v dotiko z gospemi in gospicami, mi je v moje veliko zadovoljstvo donela povsod na uho čista slovenska izreka in ne tista spakedrana „iblanska špraha“, ki jo je včasih prav dobro parodiral „Brencelj“ in jo parodira danes „Jež“!

Gospa Murnikova pa je svojo četo gospic porabljala tudi za dobrodelne prireditve. Kadar se je bližal božični čas, je nabirala darove za božičnico revnim otrokom. Poslala je za otroške obleke že prirezano blago vsaki dami na dom, in gospodične so morale sesti k šivalnemu stroju, da dovrše pravočasno dano jim nalogo. Prav ginljiv prizor pa je bil, ko so se na določeni dan zbrali v čitalnični dvorani dečki in deklice, včas

jim delile šopke. To vam je bilo lepo videti, ko je gospa Murnikova na peronu, kakor vojskovodja, urejala svojo četo deklet! Včasih jih je bilo do trideset in več, sama mlada, sveža bitja, „še neoskrunjena“ — da govorim z našim najhujšim pesimistom, Ivanom Cankarjem — „od zlobnega, pustega, umazanega

do 150, in jim je Murnikova gospa po kratkem nagovoru delila obleke, obuvala in druga božična darila . . . Zdaj je mnogo onih otrok že doraslo, a gotovo se še s hvaležnostjo spominjajo svoje dobrotnice, blage gospe Murnikove. — Take misli so me obhajale, ko sem v „damski sobi“ „Narodnega doma“ gledal njeno mojstrsko izvršeno sliko Al. Šubica in M. Sternena . . .

Na Šentjakobskem trgu sem si ogledal veliko, moderno, novo dekleško šolo z mnogimi, prav primernimi napisi po vseh vnanjih stenah. Šubičeve slike na oboku cerkve Sv. Jakoba so še zmirom sveže in so me spominjale na čas, ko jih je rajni Jurij slikal in sem ga večkrat obiskal na visokem odru. Wolfova al fresko slika na zunanji strani Šentflorijanske cerkve pa je že vsa oprana in bo kmalu povsem izginila, ako je ne prenové.

Ogledal sem si tudi novi kameniti most na mestu starega lesenega mesarskega. Lepo delo. Ko sem prišel do sv. Petra ceste, glej, na vogalu hiša, ki je nekdanj bival v njej dr. Zarnik. Obstal sem, in kakor bliski so švigali prizori po mojih spominov polnih možganih. In lahko! Saj je dr. Zarnik močno vplival na mojo usodo, in mi trije: Jos. Jurčič, dr. Valentin Zarnik in jaz, smo stali na čelu tačasne nove struje v slovenski politiki.

Z dr. Zarnikom sem se spoznal osebno šele leta 1868. na taboru pri Ljutomeru, kjer je bil tačas koncipijent pri drju. Ploju, očetu sedanjega državnega poslanca. Ime duhovitega in dovtipnega

MARIJA MURNIKOVA.

pisatelja in dopisnika „Novic“ pa mi je bilo že dobro znano. Mislil sem si ga pač drugačnega in bil presenečen, ko sem ga zagledal. Bil je bolj majhne, čvrste postave in za mladeniča preobširen in okoli pasu preokrogel. Štirioglato lice z majhnimi, globokoležečimi očmi in z nizkim, potlačenim nosom je bilo razorano od osepnic, ki jih je prestal kot otrok. Usta so bila bujna, podbradek širok, krepek, brada bolj redka. Moška lepota res ni bil, to je sam čutil. Ko pa je l. 1870. v Levstikovem „Pavlihi“ sicer genialno pero Kliča naslikalo Zarnika, — Levstiku se namreč tačas Zarnik ni zdel dovolj radikalen — je bil Zarnik, ko je zagledal svojo karikaturu, sila razjarjen in vzkliknil je: „Tako grd pa vendarle nisem!“

Na ljutomerskem taboru sva se torej osebno spoznala, sprijateljila in pobratila. Ostala sva potem prijatelja do njegove smrti, izvzemši neko prav kratko dobo, v kateri je vsled nekega nesporazumljenja in hujskanja takozvanih dobrih prijateljev nastala med nama nekaka napetost. A ko je dr. Zarnik začel bolehati, sva si bila zopet dobra kakor poprej in ko se je vsled zavrtnih bolezni, vodenice, njegova duša ločila od pozemeljskega življenja, sem moral, kar mi je silno hudo storilo, govoriti celo ob njegovi krsti poslednje slovo! Ni mi pa bilo treba iskati pretiranih fraz in neresničnega poveljevanja, saj je bil Zarnik eden tistih med Slovenci, žal, prav redkih značajev, ki ni nikoli za ped odstopil od narodnih pravic in ki je bil v narodnih stvareh vselej „tvrd, neizprosni“.

Taki energični, odločni značaji dobro vplivajo na svoje somišljenike in pridržijo omahljivce v bojnih vrstah. Štajerski Slovenci smo pa bolj mehki; imeli smo le enega Božidara Raiča, ki je bil, kakor Zarnik in Jurčič, „mož jeklen“ in se ni spuščal nikdar v nobene compromise. Tako tudi dr. Zarnik ne in kedar je slutil, da se pripravljajo tla za kako zbližanje strank, ustavljal se mu je na vso moč in včasih uporabljal prav čudna sredstva, da ga je razdril. Naj navedem samo karakterističen slučaj!

Leta 1872., ko sem se preselil v Ljubljano, — najbolj po prigovarjanju Jurčiča, Razlaga in Zarnika, — je bila razpisana služba primarija v prisilni delavnici, za katero sem se oglasil tudi jaz. Odločilno besedo v deželni odboru sta imela takrat dr. Jan. Bleiweis in dr. E. H. Costa, s katerima sem bil vsled svojega sodelovanja pri „Sl. Narodu“ v nekakem napetem razmerju. Moja preselitev v Ljubljano je bila pravi riziko, ker bi se moral živiti le od zdravniške prakse, a tako pridobiti si, je bilo skoraj nemogoče v tačasnih

razmerah. Zdravniki so se namreč kar pehali za bolnike in prav kakor pri minuciozno licitaciji so zahtevali vedno manj za svoje vizite. Saj je primarij dr. Fux prav rad hodil po hišah za 1 K. Zato je bila zame stalna, četudi pohlevna plača neka podlaga eksistenci.

Vendar se nisem mogel odločiti, da bi šel osebno predstavljati se deželnim odbornikom. Pri takem osebnem pogovoru bi se dalo marsikaj razjasniti in zaprečiti preteči razdor. Jaz sem bil zmirom za compromise, saj menim, da se v politiki z glavo skozi zid navadno nič ne opravi in iskati se mora le bolj to, kar zbližuje in veže, ne pa to, kar razdira.

Dasi nisem torej storil zase nobenega koraka, me je vendar dež. odbor imenoval primarijem, kar mi je naznanil sam dr. Costa, ko je prišel po seji obedovat v čitalniško restavracijo. Seveda sem se mu zahvalil in dejal, da bi bilo dobro, o tem in onem dogovoriti se, čemur je dr. Costa takoj pritrdil.

Zvečer sem pravil o tem dr. Zarniku, ki pa je name zarohnel, da gre tu za principe, ki se ne dajo premestiti. „Proti „očki“ (dr. Janezu Bleiweisu) nimamo nič, toda Costa, ki se je prelevil iz Nemca v navideznega Slovenca, ga zavaja na krive pote in se mora odpraviti“ i. t. d.

Drugo jutro pa pride dr. Zarnik k meni na stanovanje. Imel je v roki že zalepljeno pismo brez naslova.

„Spisal sem za „Narod“ kratek dopis, pa nisem imel kuverta. Kupil sem ga po poti; daj, pa ti zapiši naslov.“

„O čem si pisal?“ vprašam.

„Tiste navadne vsakdanje novosti.“

Nič napačnega ne sluteč napišem naslov na uredništvo „Slov. Naroda“ v Mariboru. Ko priroma „Narod“ v Ljubljano, bil je v njem dopis iz Ljubljane, ki je govoril o mojem imenovanju, češ, gospodje, ki so glasovali za to, naj nikar ne mislijo, da se bo vsled tega politični položaj izpremenil. Saj vemo, da se temu imenovanju niso mogli izogniti, ako niso hoteli storiti največje

DR. VALENTIN ZARNIK.

krivice, i. t. d. — Bil sem ves konsterniran, in pisal sem Jurčiču, kako je vendar sprejel ta brez-taktni dopis, ki je prav zdaj, ko bi se dalo priti do kakega sporazumljenja, zopet vse razdrli!

Jurčič mi je odgovoril, da se je tudi njemu ta Zarnikov dopis zdel neumesten, a ker je bil naslov na listu od moje roke, si je mislil, da sva se z dr. Zarnikom o tem domenila . . . Seveda sem Zarnika oštel, da me je tako speljal na led, toda prijatelj se mi je prav debelo smejal. „Ti si še prenaiven v politiki in ne poznaš naših ljudi“. — Kaj sem hotel? Prihodnje „Novice“ so me hudo napadle, češ, taka je zahvala „Štajerca!“ Jaz pa sem moral molčati in požirati očitanja, ki jih nisem zaslužil. No, pozneje pa dr. Zarniku nisem nikdar več napisal kake adrese! —

Hiša, v kateri je bival Zarnik, je bila Kosova. Dr. Kos je bil priljubljen zdravnik sredi prejšnjega stoletja. Imel je čvetero otrok. Sin je danes v Peterburgu dobro situiran trgovec. S starejšo Kosovo hčerjo Marijo se je poročil dr. Karel Bleiweis, mlajši Ani pa se je prikupil dr. Zarnik po svojih duševnih zmožnostih in moškem značaju.

Poroka pa je bila originalna. Dr. Zarnik je povabil Davorina Trstenjaka, tačas župnika na Ponikvi, naj ga poroči. Za priči si je izbral prof. Fr. Erjavca iz Gorice in mene. Ob petih zjutraj, bilo je poleti, smo morali že čakati pri sv. Petru. Dr. Zarnik se pripelje v kočiji z nevesto, ki je bila v potni obleki. Kratek pozdrav in hajdi v cerkev, kjer je Trstenjak po imenitnem nagovoru blagoslovil mladi par. Ko stopimo iz cerkve, sede Zarnik z ženko v voz, nam še zakliče: „Hvala in srečno!“ in voz oddrda po dolenski cesti . . . Mi pa smo stali in se začudeni pogledovali.

„No,“ je mrmral Trstenjak, „takšne poroke pa še nisem doživel!“

„Vesta,“ je dejal Erjavec, „to je zopet prava Zarnikova.“

Jaz sem se smejal, Trstenjak pa se je le hudoval:

„Tako daleč sem prišel in mislil, da se bomo kaj zmenili, pa odleti ko ptič! Kje bomo pa zajutrkovali?“

Ker še nisem imel rodbine v Ljubljani, da bi ju povabil k sebi, nasvetujem, da pojdemo v Tivoli, kjer se dobi dobra kava. In šli smo res v Švicarijo in trčili z vodo na zdravje novoporočencema. Zarnik pa se je odpeljal k svojemu staremu prijatelju grajščaku Rudežu na Gracarjev Turn, kjer je preživel svoj medeni teden.

Njegovim trem sinovom sem bil potem krstni boter. Ko smo nesli prvega h krstu, mu je Zarnik

izbral ime Miljutin, ker se je tačasni ruski vojni minister tako pisal. V zakristiji povem kaplanu to ime.

„Miljutin?“ se začudi kaplan; „tacega svetnika ne poznam.“

„Je pač pravoslaven svetnik! Sicer pa menda ni nobene dogme, da bi se moralo krstiti na imena svetnikov.“

„Če ni dogme, pa je tako vpeljeno in tega obreda se moram držati.“

In tako sva debatirala; ne spominjam se pa, ali je prišlo do kakega kompromisa, da smo Miljutinu dodali še ime katoliškega svetnika, ali pa je kaplan končno le krstil samo na ime Miljutin.

V enakem slučaju na Štajerskem, ko je šlo za krst mojega sina Sama, sem se udal želji župnika in dodali smo mu ime sv. Mihaela.

„Mi Slovenci,“ omenjal je prav pametno župnik od sv. Benčeslja, „smo vajeni, da veseli obhajamo svoj god in da drug drugemu lepo častitamo. Kdaj pa naj bi ga obhajal Samo, ko tega imena še zdaj ni v koledarju?“

V lepem času slovenskih taborov l. 1868. in 1869., je bil Zarnik poleg Božidara Raiča naš najboljši ljudski govornik. Raič s svojim patosom in Zarnik s svojim humorjem in s svojimi dovtipnimi prispodobami sta z vehementno silo vplivala na maso naroda. Še dolgo pozneje so se Zarnika na Koroškem, kjer je govoril na taboru pri Bekštajnu, spominjali in njegova prispodoba o rakih in kuharici cirkulira menda še danes med ljudstvom. Tudi v dež. zboru kranjskem se je rad vtikal v debate, posebno kadar je šlo pobijati Dežmana, po katerem je mahal včasih s prokletimi grabljami, da se je Dežman kar penil od jeze. Pri tem mu je pomagalo njegovo temeljito znanje zgodovine in državnih razmer na Angleškem in Francoskem. Saj je bil večč jeziku francoskemu, angleškemu in laškemu, seve temeljito tudi nemškemu, iz katerega je kaj rad vpletal duhovite fraze, da je izrazil bolj krepko kako svoje mnenje.

Dokler je bil še samec, je zahajal večerjat v čitalniško restavracijo, kjer nas je zabaval do pozne noči s svojimi, včasih res klasičnimi dovtipi.

Zarnik je prav srečno živel v svojem zakonu. Kako bi tudi ne, ko je bila Ana vzorna gospodinja in je vodila hišno gospodarstvo in izrejo otrok, da njemu za to ni bilo treba nobene skrbi! Bila je vneta narodnjakinja in se tudi v tem strinjala s svojim možem, čegar stremljenje je razumela in podpirala. Pa tudi ona je smela z njim biti zadovoljna, saj je bil varčen in jej je leto za leto izročal prihranke iz pisarniških dohodkov,

ki so bili prav dobri, da bi po smrti ne ostala rodbina brez pomočkov.

Bil je res štedljiv in je rad kaj zaslužil. Ko pa je bil eno leto v upravnem odboru ponesrečene „Slovenije“ in dobil zato nagrade 600 gld., je pozneje, ko je društvo moralo likvidirati, ves ta znesek vrnil v konkurzno maso, ne da bi bil mogel kdo od njega to zahtevati.

S strankami pa je včasih ravnal prav robato. Neki mož ga je v pisarni dolgo nadlegoval zaradi neke pravde in Zarnik ga ni mogel odpraviti. Naenkrat vstane Zarnik, stopi pred moža in reče:

„Prosim vas, oče, pojdite vendar, sicer bom moral iti bos domu.“

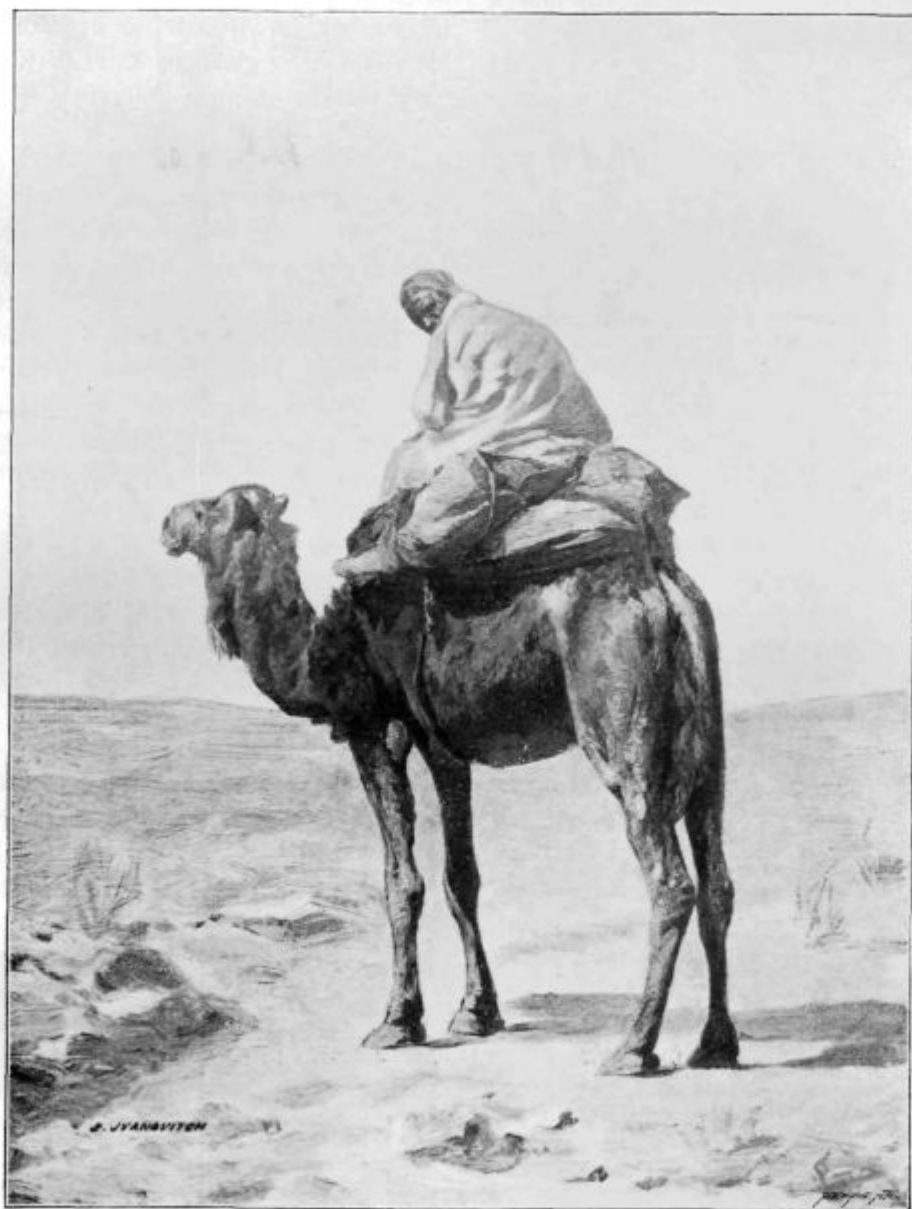
„Kako to, gospod doktor?“

„Ker vas bom tako brcnil, da vam bo čevelj obtičal v . . .“

Mož je ves prestrašen hitel skozi vrata, anekdota pa je potem krožila po vsej Ljubljani in vzbujala povsod veliko smeha.

Prav simbolično je, da krije njegov grob granitna plošča, saj je dr. Valentin Zarnik res bil graniten značaj.

(Dalje prihodnjič.)

S. C. JOVANOVIĆ: V PUŠČAVI.

NADA.

Roman. Spisala Zofka Jelovškova.

(Dalje.)

II.

Tako je postalo Nadi življenje dragoceno in polno. Oglašalo se je v njej sami, odmeval je v njeni duši vsak glas in budil nove misli in čustva. Crpala je iz življenja, kakor iz bogatega studenca. Spoznala je, da ne daje sreče le veliko čustvo — ljubezen — nego da je v vsakem resničnem in lepem čustvu skrita sreča in zadovoljstvo.

Vendar je rada odšla z Bleda. Ljubila je kraj, jezero, ljubila osobito Vintgar, kakor da bi bil njen, samo njen in vendar se je rada ločila, da se ogne šumni sezoni, tujcem, ki so kalili enotnost in priprostost prirode s svojim prenapetim luksusom.

Odpeljala se je nekega lepega dne zgodaj zjutraj, da bi videla vse kraje, skozi katere mora potovati. V Trstu se je hotela ustaviti en dan.

In lepo je bilo hiteti z gorenjskega gorovja v lepo ljubljansko dolino, pa čez Barje dalje skozi goste notranjske gozde proti Krasu! Osobito se je veselila morja. Od Št. Petra dalje je neprestano stala pri oknu. Zasvetlikalo se je včasih doli v dalji nekaj sivomodrega, ali Nada ni mogla razločiti, jeli to že morje, ali pa so samo nizki oblaki. Ali ko so prišli bližje Trsta, nad Opčino, se je razgrnila pred njenimi očmi ogromna leskeča se planjava. Izpreminjale so se vse boje. Ob kraju je bilo zelenkasto, a potem se je čim dalje bolj modrililo. Ta krasna, temna modrina je bila tako intenzivna, da je Nadi prišlo nehote na misel: če bi pomočila roko v to modro morje, bi bila roka vsa modra. Daleč na obzorju se je delilo nebo in morje v temni, jasni črti. Tam je izginjal parnik, velika jadrenica se je svetila belo in je dolgo stala na istem mestu. Doli ob bregu pa je bilo morje posejano z malimi pobrežnimi parniki, z neštevilnimi čolni z belimi, žoltimi in rdeče-rjavimi jadri. Gibalo se je vse to in svetilo v zahajajočem solncu v krvavo zlatih odsevih. Iz zatona je stopil ozek poluotok, bel grad se je zabliščal pred očmi, kakor sen iz pravljice — Miramare!

Nada je ostala ves drugi dan v Trstu. Čudila se je, kako malo se hvali krasota tega mesta. Beli, goli Kras, ki se razprostira naokoli, sivo skalovje, ki se dviga v holmce, vse to mu daje le še poseben čar. Vile, v živih, radostnih, južnih barvah, so posejane v malih vrtovih med ska-

lami. Od morja sem je ob krasnih dneh čaroben pogled. Zelene kupole cveto na pisanem ozadju brezštevilnih hiš in palač, ki stopajo v hrib. Na obali se vrste kavarne, kjer sede rjavi kapitani dalmatinskih in beneških bark. Na morju ob molih se zibljejo ribiški čolni, barke, bele jadrenice, mali obrežni, hitri parniki, med njimi leži tu in tam široko in mogočno preookeanski parnik s tremi, štirimi ogromnimi dimniki. Ves dan hrešči dvigalo, piska para, ves dan izlagajo fakini riž in bombaž, kavo, bambus in kdo ve kaj. Ali v luki, tam je še glasneje. Tam ni idiličnih ribiških bark, tam ni krilatih jadrenic, — sami ogromni, velikanski parniki. Morje je gosto in mastno; zlati, rdeči in zeleni cinki plavajo počasi naokoli. Ogromna parna dvigala izkrcavajo in nalagajo v enakomernem taktu ogromne tovore. Velikanski trebuhi parnikov so nenasitni, požirajo ure, dneve, in vedno je še prostora. Nekateri so odrti in umazani od zunaj od dolgega pota; druge barvajo, snažijo. Pomorščaki hodijo okoli s tujimi obrazi, s šopki na čepicah, podjetni, pijani ali pa v polnem delu gologlavi, do pod pazduhe zavahanimi rokavi in z razpetimi srajcami na prsih. Vse narodnosti se mešajo tu, vse kriči, hiti. V luki pa se na obali širijo dolge ulice skladišč, z nepreglednimi, kamnitimi hodniki. Pazniki korakajo okrog oglov, povsod vidiš gasilne skrinjice, pričvrščene na zidovih. Milijone stotov kave, riža, sladkorja leži tu. V skladiščih samih vrvi vse od ljudij. In kadar počí opoldne top, se odpro stotera vrata in na tisoče delavk in na tisoče delavcev se žene proti izhodu. Ženske so večinoma mlade, koketno oblečene, gologlave, z lepimi frizurami. Ah, to hihitajo, to žvrgole, ščebetajo! Špičaste, hudobne jezike imajo te črnooke in rjave krasotice ali tudi to je eden njihovih čarov.

Ves dan je hodila Nada sama po mestu. Od stare katedrale sv. Justa nad mestom je gledala na daljnje, ravno morje, ki se je svetlikalo na obzorju, hodila je po zelenem Sv. Ivanu, kjer so se igrali po ulicah slovenski otroci, k Sv. Jakobu je šla, ki se ji je zdel strm in predmesten, ali tudi zanimiv. Popoldne se je peljala v Barokovlje in odšla peš v Miramar. Ni šla v grad. Malo so jo zanimale pompozne dvorane. Kaj bi ji bila vsa ona zaprta krasota po stenah, ko je park dehtel ob morju, ko so na terasi nad zalivom tako temno in visoko stale ciprese med

rožami! In zadaj so se vile senčnate, hladne steze, beli poti med zaraščenim goščevjem. V skalnatih jamah so stale klopice, studenec je žuborel nekje blizu, zrak je bil dehteč in opojen; včasih je donasal veter pljuskanje morja skozi drevje. Nada je hodila okrog ali vedno se je vračala k temnim cipresam, ki so stale visoke in skrivnostne na terasi. Nad modrim neizmernim morjem so stale, ob belem gradu, vodomet je zapršel včasih prav do njih, ali one se niso zganile, sanjale so globoko zamišljene, samotne in temne med vsemi temi dehtečimi rožami pod visokim, modrim, južnim nebom.

Ko je zahajalo solnce, se je vračala Nada s parnikom v mesto. Zardečilo se je nebo zunaj daleč nad odprtim morjem, zardečilo se je od vrh neba, legla je po vsem morju zlata večerna zarja, solnce pa je viselo ogromno, krvavo rdeče na krajnjem horizontu. Vsi ljudje na parniku so stali v rdečih refleksih, lasje so se zažarili, na obraze je pala mila, rožičasta svetloba. — Obrnila se je proti Trstu. Krasen fenomen je vzdivil njene oči. Oblaki nad mestom so goreli v rdečih plamenih, vsa okna v mestu so se bliščala, kakor od požara. In morje, nebo, oblaki in mesto je gorelo v čudoviti večerni zarji. Od zahoda do vzhoda so se razlivali goreči odsevi po vsem nebu in po vsej zemlji. Bela jadrenica je plula od morja sem proti luki. Ob treh jarbolih so se razpenjala polna jadra. In bela ladija, obsijana z rdečo večerno zarjo, je plula po tem čudovitem modrem morju, na katerem je ležal rdeči, kovinski odblesk neba, plula je proti temu čudovitemu mestu, ki je gorelo od zemlje do neba v ogromnih, ognjenih refleksih, kjer so se svetila vsa okna v živih, krvavih plamenih.

Solnce je zdrknilo v morje, nebo je rumenelo, oblaki na vzhodu so posiveli, na zahodu pa je ostal nad morjem še dolgo širok, zlat trak.

Nada je večerjela v velikem restavrantu nasproti pošte. Dvanajst umetnikov je igralo na goslih vsakovečerni koncert, najlepše kose iz znanih oper. Zdaj veselo, potem žalostno, zopet sanjavo, melodijozno. Sedela je med samimi tujimi ljudmi, a bilo ji je toplo in krasno. Gosli so ječale, lahno so se zazibali loki na strunah, zahrepenela je duša v prsih, zatožilo srce kdo ve, po čem, kdo ve, kam . . .

Ko je odšla v hôtél, si je vzela seboj program, kakor lep spomin na ta dan in večer. In ko je pogledala iz hôtelske sobice v tretjem nadstropju ponoči zadnjikrat skozi okno, se ji je zdelo, da se blišče zvezde velike in sijajne, kakor jih ni videla še nikoli.

III.

Od sv. Križa, kjer je Nada službovala, se je videlo krasno na morje. Tudi okna njene sobice so gledala na morje. Ljubila je to morje z vso dušo. Ni se ga mogla nagledati nikdar. Kadar je modro in krasno ležalo pred njo, mirno, kakor speč otrok, je prav tako rada gledala preko njegove neizmerne planjave, kakor če je kipelo in vrelo, divjalo z burjo in v belih penah odskakovalo od obrežja. Včasih se je valovilo črno, potuhnjeno in kakor grozeče v ogromnih, gladkih valovih, ki so se svetili, kakor politi z oljem, zopet drugič za najkrasnejšega dne je bilo svetlozeleno in vse spenjeno, lovilo se je v majhnih, jeznih, raztrganih valovih.

Oči so se zagledale v daljavo, zlate sanje so se zazibale v duši, sladek mir je objel telo.

Nada je ljubila večno pesem morja, to pesem, ki je bila tako skrivnostna in bogata, ki ni povedala ničesar in vse. Zdelo se ji je, da bi vse svoje življenje preživela tako na obali morja, da bi slišala pljuskanje valov in dihala vlažni morski zrak. Ne bi opazila, kako beže leta, kako izginja mladost. Ne bi ji bilo žal ničesar.

Tako je živela že skoraj mesec dni, kakor v vednih sanjah, ali v milih in lepih sanjah.

Prišla je nekoč mlada ženska na pošto, cvetoča kmetica, oblečena posebno priprosto, ali čisto, okusno in prikupljivo. Bela ruta je ovijala zagoreli, sveži in lepi obraz; nad čelom so se kodrali črni lasje, oči so bile inteligentne in usta so imela fino obliko, usta so bila gosposka. Tudi trde, rjave roke so bile majhne in gosposke. Nadi se je zdela znana prvi hip, ko jo je ugleдалa, znan se ji je zdel njen glas, njena postava.

Mlada kmetica se je veselo in iznenadeno zasmejala.

„O, Nada, kako si pa ti prišla sem?“ Ali takoj se je popravila. „O, oprostite, gospodična Nada Miličeva, pozabila sem, da me pač težko še poznate.“

„Jako se mi zdite znani“, pravi Nada v zadregi. „Ali nikakor se ne morem spomniti“ . . .

Lepa kmetica se je zopet nasmehnila.

„Ah, vem, da bi zastonj ugibali! Pa povem raje sama: Jaz sem Vera, če se še kaj spominjate tega imena. Vaša sošolka. Nekdaj sva bili še celo malo prijateljici in često sem zahajala k vam.“

Zdaj se je Nada še bolj začudila.

„Ti si Vera? — Kako, da si tu, da . . .“

„ . . . da sem se tako pokmetila. Kaj?“ — se je smejala kmetica.

„No, dà, tudi to. Saj imaš vendar višjo deklško šolo, znaš francoski menda boljše, kakor jaz. In zdaj te vidim v kmetski ruti in kmetski jopici!“

„Vse je res. Veš, pred štirimi leti sem se omožila. Moj mož je pošten človek, ima lepo posestvo, vinograde, polja, vrtove, sploh ne morem se pritožiti, da bi bili revni. Tudi naobražen je moj mož. Ima sicer samo nižjo gimnazijo in kmetijsko šolo na Grmu, ali rad čita, kadar utegne, sploh je vedno dobro poučen, kaj se godi zunaj v inteligentnem svetu.“

Nada ji je ponudila stol. Ni se mogla premagati, da bi ne rekla: „Ali če je tvoj mož premožen, potem pa res ne vem, zakaj si se tako pokmetila!“

Vera je sedla. „Ah, draga moja, nisem se tako pokmetila, kakor misliš. Res nosim ruto, kmetsko krilo in nerodne čizme, ali duševno se nisem zakopala. Lahko govoriš z menoj in ne treba sramovati se, da te tikam.“

„Kdo pa govori o tem!“ se je razburila Nada.

„Ali ne, to je samo mimogrede rečeno, zato ker me veseli, da te zopet vidim in bi me veselilo, če bi se nekdanje šolsko prijateljstvo vsaj za silo obnovilo. Toda vidim, da si radovedna. Moj mož torej in jaz sva se domenila še pred poroko, da bova živela čisto priprosto. On ima lepo posestvo, premožen je, bogat in tudi jaz nisem prišla brez cvenka; ali če bi se vozila v kočiji okrog, če bi igrala v sobi klavir in čitala francoske romane in pustila deklam, kuharici in sobarici, da delajo po svoje, bi našim potomcem ne ostalo mnogo. Potem tudi se ne sme pozabiti, da sva oba mlada, zdrava, močna, da nama je delo v veselje in srečo. Videla sem na Štajarskem, kako kmetje propadajo, ker se sinovi in hčere po gosposko opičijo, videla sem tudi, da ni samo potratno, če se nosi kmetska hči kakor mestna gospodična, ampak da je tudi neokusno in smešno. Samo poluinteligenten kmet bo hotel z mestno obleko pokazati svojo gosposčino in svojo naobrazbo. — Nu, in vidiš, midva sva mislila, da sva oba dovolj inteligentna, da ne bo najinemu duševnemu razvitku prav nič škodilo, če se nosiva čisto kmetsko. Kazati svojo modernost samo v kroju obleke je najlažja stvar, a za človeka, kakor sva midva, ki živiva vedno na deželi, na samotnem posestvu, na kmetiji, bi bilo odveč, smešno in nepraktično, če bi se nosila, kakor se nosi kak diurnist ali kaka šivankarica v mestu. Nosiva se zato kmetski in obema je všeč tako. Zakaj bi ne vzela od kmeta tisto dobro, kar ima, saj sva tudi sama kmeta, t. j. poljedelca!

— No, kako ti ugaja to modrovanje?“ je vprašala Nada.

„Govoriš pametno, rada te poslušam in samo čestitati ti moram, da imaš tako zdrave nazore,“ je odgovorila.

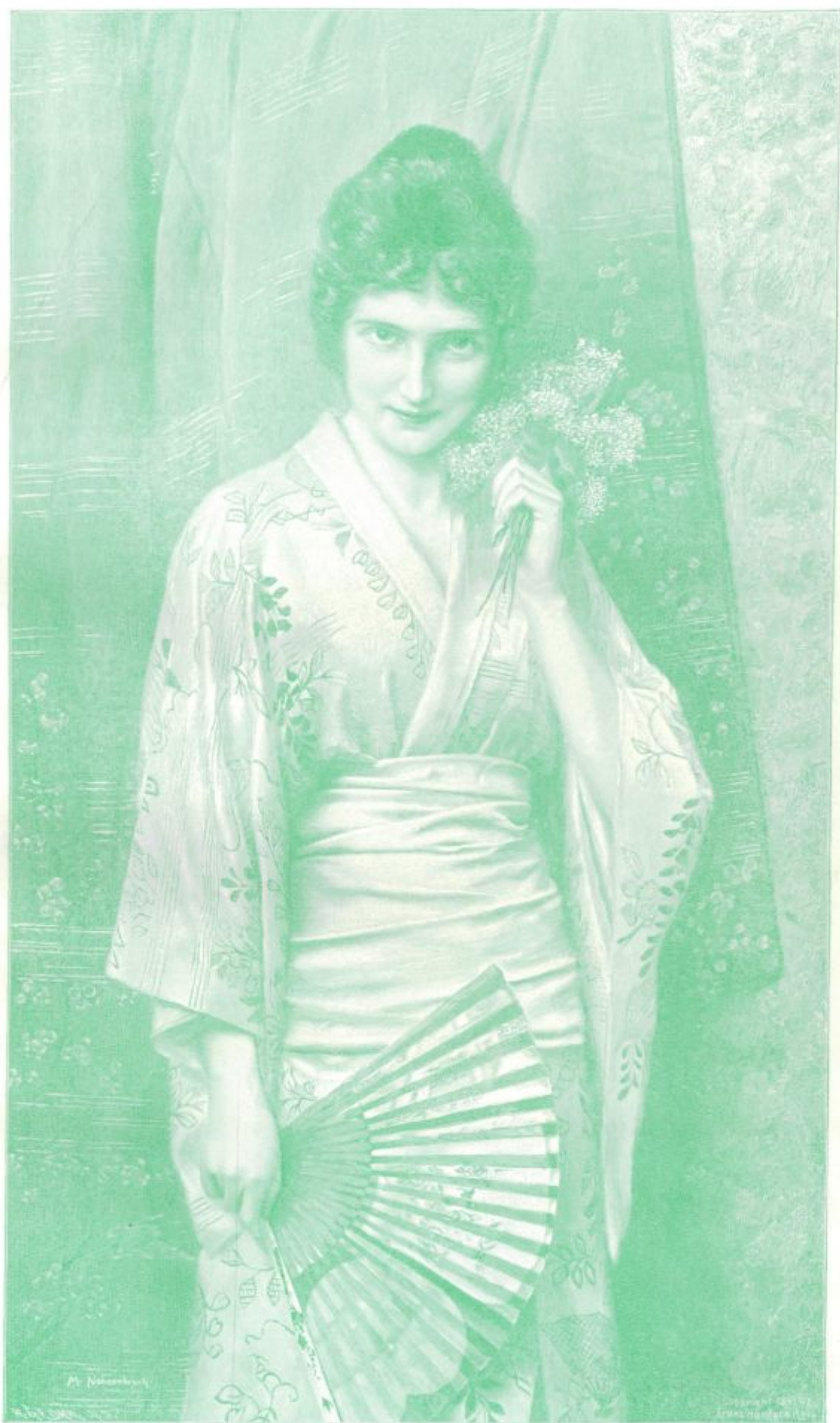
„Na, vidiš! Sploh pa ne misli, da sva se v vsem pokmetila, t. j. tako pokmetila, kakor misliš ti. Ti še nisi videla modernega kmeta in misliš, da mora, če nosi irhovino, smrdeti že par klafter daleč po gnoju; da mora stanovati v zaduhlih, nizkih izbah, da je v vsej hiši ena sama postelja in da spe drugi po tleh. Tako pri nas ni. Samo pridi si enkrat pogledat, boš videla! Sicer nimam nič preprog in žametastih naslonjačev, ali čisto je vse in prikupno. Ne morem ti povedati, kako ljubim našo hišo, ves naš dom. Pohišstvo je v narodnem slogu, sama sva narisala načrte, in mizar je nama delal vse v hiši pred očmi. Ob nedeljah, ko sva imela čas, sva vžgala v robe narodne ornamente in zdaj je vse tako lepo, da bi ne dala niti ene pručice proč. In na starost se veselim, čeravno je smešno reči to. Nasadila sva že prvo leto orehov, kostanjev in sadnega drevja okoli hiše in gospodarskih poslopij in ob potih k vinogradom in na polje cele aleje črešenj in jabolk. Kadar vse vzraste, bo krasota in milina. Oh, Nada, odpusti, ali moram se pohvaliti, kako sem srečna in zadovoljna in kako lepo je gospodariti in delati na lastni zemlji. Če bi bila vzela ne vem kako bogatega in visokega uradnika, gotovo bi ne bila tako zadovoljna. Pa koliko je vedno skrbi, dela, gibanja, letanja vse leto; pozimi pa se delajo naklepi za drugo leto, popravlja se kaj, šiva, prede. Dà, jaz in moje dekletke — tri imamo — predemo vso zimo. Pa kaj bi naj delale? Lenariti je vendar grdo.“

„Skoraj te zavidam,“ je rekla Nada.

„Na, vidiš, to me posebno veseli. Ali zdaj moram iti. Prinesla sem denar na pošto, tu je, za davkarijo. Pa tudi pri trgovcu sem imela nekaj naročil. In že dolgo me ni bilo doli iz naše kule.“

Medtem, ko je Nada manipulirala s poštnimi knjigami, ji je Vera pripovedovala, kako so se ji spočetka smejali v trgu, če je prišla v ruti, ker so vedeli, da se je nosila kot dekletke gosposki.

„Ali nič nisem marala. Oni po svoji, jaz pa po svoji pameti! Kaj? Še s posli sem imela spočetka križe; mislili so, da sva oba znorela. Ali videli so, da se znam zasukati in to jim je imponiralo. Pa tašča mi je šla tudi na roko. Škoda, umrla je že prvo leto. Prehladila se je sirota in dobila pljučnico. Imela me je jako rada.“

M. NONNENBRUCH: YUM-YUM.

„Počakaj še malo,“ je rekla Nada, „potem te spremim.“

„Ah, to je imenitno! Spremiš me, ali prav do nas! Kaj pa je to, samo poldrugo uro imaš gori. Prenočiš pri nas, jutri zjutraj vstaneš malo bolj zgodaj, kakor si navajena in greš v najlepšem hladu domu. Jaz grem samo h poštarici in ji sporočim, da te vzamem s seboj. Tisti „lahko noč“ ob devetih že sama lahko brzojavi, saj zna.“

Že med vrati se je Vera še obrnila:

„In dva fanta imam, dva sina, dva junaka, da veš.“

„Ti imaš otroke?“ se je čudila Nada.

„No, da, kaj pa! Ratkota in Dragana. Eden je tri leta star, drugi poldrugo leto. Že tepeta se, pomisli! Ali ne smem lagati, jako, jako sta pridna in jaz ju imam do smrti rada.“

Res je šla Nada z Vero tisti večer gori na njen dom, na Vrh, kakor se je reklo njihovi hiši. Verin mož, Trdina, je bil jako simpatičen človek. Nadi se je zdelo, kakor da je prišla na drug svet, ko je sedela zvečer za belo javorjevo mizo in sta ji oba pripovedovala, kako živita in kaj delata. In zelo čudno se ji je zdelo, ko ji je Vera pokazala v drugi sobi veliko omaro, knjižnico, kjer so stale na policah vse slovenske knjige, nekaj odbranih francoskih, potem mnogo nemških prevodov Tolstega, Dostojevskega, Turgenjeva, Čehova, Gorkega. Pokazala ji je tudi nekaj ruskih knjig.

„Moj mož čita dobro ruski, meni gre pa prepočasi.“

Nada je bila trudna, a vodila sta jo še v mraku povsod okrog po vrtu, po hlevih, šupah, skednju in po vsej hiši. Ratko, brihten in srčan fantiček, je capljal povsod okrog ž njimi, Dragana pa so devali spat že ob šestih zvečer. Spal je v svoji majhni postelji, rdečeličen, s kodrastimi laski in debelimi ročicami, kakor angeljček.

„Nu, ali prideš večkrat k nam gori?“ je vprašala Vera Nado, ko jo je vodila pod streho, kjer so bile štiri majhne ali lične sobice z verandami za obiske i. p. Sredi med njimi se je raztezal prostoren mostovž, razsvetljen od mnogih ozkih oken, ki so bila razvrščena pod špičastim visokim stropom, sličnim majhni kupoli. Povsod so stali beli, nizki stoli, široki in udobni z oporo za roke.

„Tukaj lenarimo ob nedeljah, pišemo, računamo in se igramo z otroci,“ je rekla gospodinja. Odprla je vrata v prijazno sobico, kjer je tudi stalo isto belo, prikupno pohištvo. „Zjutraj, ko te pridemo klicat, poglej skozi okno, od tu se vidi morje. Zdaj pa lahko noč!“

Nada je bila utrujena, ali še dolgo je sedela na balkončku. Vse okrog nje je dihalo idiličen mir. Cvrčki so se glasili v vrtu, v hlevu je zamukala krava, sem od majhne pritlične hišice na koncu dvorišča se je čul smeh. Tam so stanovali posli, in stara Bara, ki je bila že preko štirideset let v hiši, je pazila tam na red. Slišala jo je Nada, kako je ukazovala: „Alo, zdaj pa mir in spat!“ Stopinje so zahreščale v pesku, vrata so se zaprla, vse je utihnilo.

„Srečna Vera!“ je mislila Nada in legla v posteljo.

Zjutraj jo je prišla klicat sama gospodinja. Odprla je vrata in sedla k Nadi na posteljo. Bila je vsa sveža, dišala je po rosi.

„Pri nas malo spimo,“ je rekla. „Skuhala sem že zajutrek, pospravila spalnico in natrgala na vrtu salate in zelenega fižola za kosilo opoldne. Ravno so pomolzle dekletke, precedila sem mleko in te šla buditi.“ Bila je oblečena v kmečki srajci s kratkimi rokavci, preko prs je imela prekrizano veliko, pisano, kambrikasto ruto, ki je bila zadaj zataknjena za predpasnik. Lase je imela ovite okrog glave, kakor venec.

„Izredno si mi všeč,“ je rekla Nada in jo potipala s prstom na golo roko.

„No, vidiš!“ se je zasmejala Vera zadovoljno. „Ali zdaj hitro vstani in pridi doli! Danes nimam mnogo časa, ker imamo kosce. Mnogo trave sicer ne zraste na teh kraških lazih ali vendar!“

Nada je skočila s postelje in stopila k oknu. Tam doli v dalji se je bliščalo nekaj širokega, temnomodrega: morje! Srce se je zganilo Nadi, kakor bi bila zagledala nekaj neizrečeno milega in ljubljenega. „Kako imate tu lepo! Kako si srečna!“ je vzdihnila, ali Vera je ni več slišala, odšla je bila že doli.

Ko je prišla Nada, je bilo v hiši že pogrnjeno. Verin mož je prišel iz hlevov, kjer sta s hlapcem napojila konje. Pozdravil je Nado in ji obljubil, da jo malo spremi. „Nikar se ne trudite zaradi mene,“ se je branila Nada, „saj imate družega dela zadosti.“

„Prvikrat se spodobi, da te spremi,“ je rekla Vera. „Potem se že naučiš hoditi sama in ne bomo te spremljali, če ne bo časa. Saj še prideš?“

„Pridem in rada!“

Zajterkovali so, potem je šla Vera pokazat Nadi speča otroka. „Kaj ne, kako sta lepa?“ je vprašala mlada mati svojo prijateljico. In nakrat jo je obšlo, objela je Nado in rekla: „Oh, veš, človek mora biti srečen!“ V očeh je imela solze.

Trdina je spremil Nado skoraj uro daleč. Pogovarjala sta se o vsem mogočem, o novih

knjigah, o Bledu, Gorenjski, o morju, o pošti, o gospodarstvu. Bil je Trdina resen človek, moški, dober in blag. Lepo in prijetno je bilo govoriti ž njim. Razpovedal se je široko o svojih načrtih.

„Kako ste srečni, da imate tako lepo domovanje!“ je rekla Nada.

Ali Trdina je odvrnil: „Kaj domovanje! Ali da sem našel tako ženo, kakoršna je Vera, to je sreča!“

Ko se je morje široko razgrnilo pred njima, je Nada zopet opomnila, da bi šla zdaj lahko sama. Poslovala sta se.

„Pridite zopet kmalu k Veri,“ je dejal Trdina. „Sicer ji ni nikoli dolgčas, ali vendar bi ji privoščil razumne družbe. Ti doli,“ pokazal je na Križ, „jo vsi pomilujejo, da se je tako pokmetila. In z ljudmi, ki imajo take nazore, ne občuje rada.“

„Z veseljem pridem,“ je odvrnila Nada.

Zamišljeno je stopala po beli kraški poti domov. Bilo je še prezgodaj, da bi šla v pisarno, zato je šla k morju v samotni zaliv. Sedla je na visoko skalo in se zagledala čez modro morsko planjavo. Zazdela se je sama sebi zapuščena in osamljena. Kakor da je šlo enkrat, kdo ve kdaj, nekaj mimo nje in se ne vrne nikoli več. Videla je Vero pred seboj v trdi, domači, platneni srajci, svežo, cvetočo, kako se sklanja nad svoja otroka, in srce se ji je stisnilo v nemi trpkosti. Ali takoj se je vzravnila, ni se hotela podajati žalostnim mislim.

„Življenje je lepo, vedno je lepo, če ga živiš sam v polni bogati sreči, pa tudi če stojiš na strani in gledaš z razumnimi očmi, kako ga žive drugi. Tudi v tuji sreči je sreča za vsakogar, ki jo hoče najti.“

(Dalje prihodnjič.)

BALADA.

Cvetko Golar.

Bolno, neutešno sem plakala
z detetom sama ves dan, —
s strastnim hlepenjem sem čakala . . .
Pridi, noči pajčolan!

Že plahota skozi nočni mir
z mračnimi krili vampir,
z žarom pohotnim v kalnih očeh
trga iz prsi mi greh . . .

Nisem te, dete, zazibala,
žarke in mirto v laseh,
nisem te mehko povijala,
jok bil moj grenki je smeh.

Reka iz dalje tajno šumi,
v njej ti posteljem lepo,
v snežnem naročju pri vilah zaspi,
venec srebrni ti spleto.

Vodna ti lilija iz srca
zrase do zvezd, do neba —
krona te rožna ovije vsega . . .
zbogom, ljubezen srčna!

Kot grobovi zemlja ječi,
toži me temno nebo . . .
Noč, zagрни me, večno zakrij,
v prah naj razpade telo!

IZ BOSANSKEGA PERIVOJA.

Cvetko Golar.

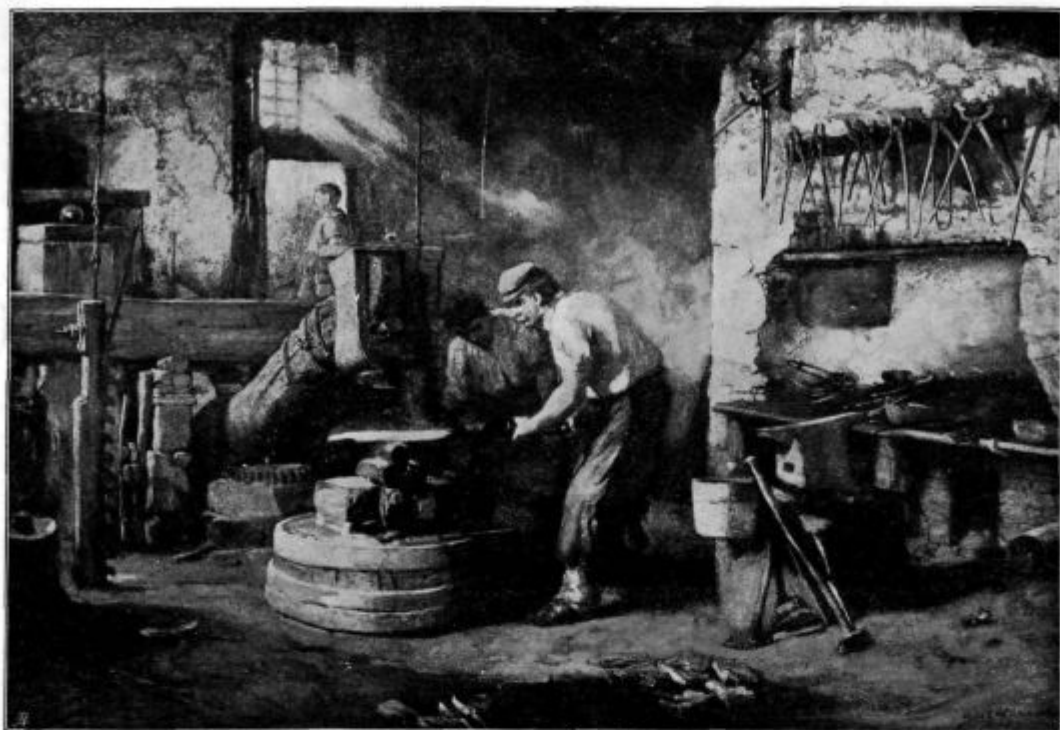
I. Mlad junak se šetal je nad mestom,
gledala ga rožica — devojka.

„Kaj me gledaš, rožica — devojka,
mislim, ti bi rada moja bila.
Ali znaš mi prestiti tenko prejo?
Vzemi, sprejmi svileni povese
in napredi dvanajst srajc junaku,
kar ostane, shrani za plenice!“

„Oj, junak moj, kot Elija moder,
čula sem, da znaš zlato kovati.
Vzemi prstan in izkuj iz njega
mi kolovrat in umetne statve;
kar ostane, s tem podkuj si konja
in kot piš pojezdi po nevesto!“

II. Majka je zaklicala na pragu:
„Mara, si-li rjuhe obelila?“

„Nisem niti do studenca mogla —
dragi mi je vodo grdo skalil.
Majka, kolni ga, prekolni z mano:
Črn mu bil obraz kot snežna gruda,
iz oči naj mojih strela trešči
vanj, junaka — pade v grob naj k meni,
v grob, k nevesti v posteljo poročno!
Bele ovce mu polje zakrile,
jagnjeta vsa brda in doline,
naj čebele zatemne mu solnce!“

H. CHARLEMONT: KOVAČNICA.

OD HANSA LANTHERIJA DOSLEJ.

SLIKE IZ ZGODOVINE LJUBLJANE — 1504—1904.

Spisal P. pl. Radics.

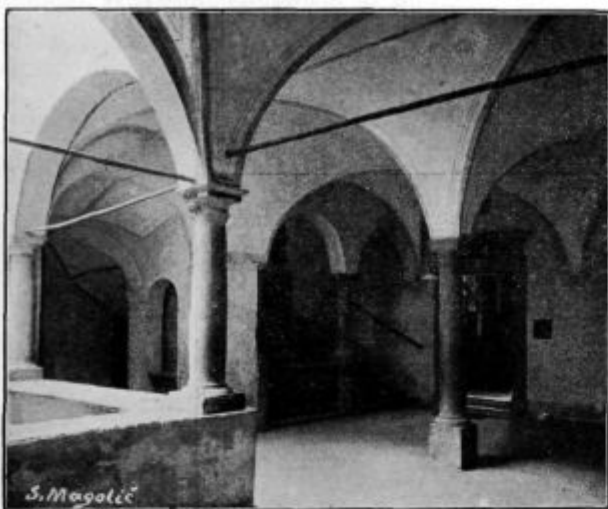
(Konec.)

Stopajoči preko veže, ki jo drže pod obokom stebriči, pridemo v današnja, popolnoma prenovljeno zbornico občinskega sveta; poprejšnja dvorana je bila namreč nizka ter so bili nad njo pisarniški prostori. Te je dal sedanjí župan odstraniti, ter je tako nastala visoka, lična, svetla in zračna dvorana, ki meri 10·25 m v višino, 9·35 m v dolžino in 10·30 m v širino. Kasetirani, s sadrovimi rozetami okrašeni strop in galerija nad glavnim vhodom sta izvršena iz kovinastega omrežja in iz sadre. Takisto so svetle stene okusno in v enotnem slogu zgoraj pokrite s kasetami, dočim je spodnja polovica sten obdana z lambrini iz svetle hrastovine. Posebno lepa so lesena dela portala, ki so jih izgotovili z intarzijami (lesnimi vložkami) domači obrtniki; istotaka vrata so v levi steni. Tudi stoli na vzvišenem prostoru predsedstva z baldahinom so izdelki domače obrti. Izdelki domače obrti so končno tudi krasni veliki lestenec sredi dvorane in ročaji za električne svetilke v stenah.

Dvorana ni brez umetniških del; v levem kotu poleg predsedstva stoji na mramornem podstavku bronasto poprsje Nj. Vel. cesarja Franca Jožefa I.; delo je izvršila mojstrska roka dunajskega kiparja Tilgnerja. To poprsje je podaril cesar, ko je posetil julija meseca l. 1883 Ljubljano o priliki 600 letnice, odkar je dežela Kranjska pod žezlom hiše Habsburžanov.

Na levi steni je vzdana velika spominska slika Jos. Germa; slika kaže trenotek, ko je 7. maja 1895 pozdravil obč. svet pred rotovžem cesarja Franca Josipa I., prihitevskega tolažit Ljubljano, ki jo je porušil pravkar strašni potres. Na sliki so ovekovečeni portreti tedanjega župana P. Grassellija in občinskih svetovalcev, med njimi sedanjega župana Iv. Hribarja. Sliko je podaril mestu slovenski mecen, Josip Gorup vit. Slavinski.

Na desni steni od glavnega vhoda pa visi krasno darilo biskupa Jos. Jur. Strossmayerja, podpiratelja jugoslovanske umetnosti — slika Ivane Kobilčeve, ki kaže klanjanje Slovencev Beli Ljubljani.

VEŽA PRED ZBORNICO

Na steni za predsedstvom je čitati visoko na levi strani v rdečkasto mramorno ploščo vsekani napis: To dvorano sezidala sta — v letih 1717 in 1718, ko je županoval — Jakob Herendler — mojster Luigi Bombasi — in Luka Mislej; na desni strani pa napis: V sedanji obliki prenovljena — pa je bila v letih 1897 in 1898 — ko je bil mestni župan — Ivan Hribar.

Na zadnji steni, na obeh straneh vhoda, nad katerim je vzdignjena ura, so na rdečkastih mramornih ploščah vsekana v zlatih črkah imena 92 dosedanjih ljubljanskih županov od l. 1504 doslej. Navedemo naj vse, saj je že po priimkih lahko soditi, da so se jemali županje iz slovenske, italijanske in nemške narodnosti.

Ljubljanski županje od l. 1504—1904 so bili torej:

Lantheri Janez (1504), Lagner Gregor (1505), Stettenfelder Jakob (1507), Lindauer Janez (1509), Meditsch Volk (1511), Frang Matevž (1513), Tazel Jurij (1514), Lantheri Anton (1516) Standinath Janez (1518), Posch Volk (1520), Gering Jurij (1525), Lustaller Pongrac (1526), Huebman Primož (1528), Stern Kristof (1530), Praunsperger Viljem (1531), Khissel Vid (1533), Weilhammer Janez (1536), Gebhardt Volk (1544), Dorn Janez (1548), Tiffner Jurij (1552), Frankovitsch Mihael (1555), Samerl Blaž (1559), Pregl Marko (1563), Chroen Lenart (1565), Vodapiuez Mihael (1567), Phanner Janez (1571), Hoffstetter Gašpar (1574), Stetner Marko (1582), Guertner Volk (1584), De Curtoni Jakob (1588), Falkh Andrej (1592), Thrauisson Venturin (1593), Rosen Mihael (1595), Feichtinger Anton (1598), Kroen Andrej (1599), Tschauler Josip (1600), Sallitinger Andrej (1601), Preiss Mihael (1605), Vodapiuez Janez (1607), Sonze Janez (1608), Gedenelli Janez Krstnik (1610), Bernar-

dini Janez Krstnik (1614), Eggich Adam (1616), Weiss Adam (1619), Verbetz Janez Krstnik (1623), Viditsch Jurij (1624), Carminelli Horacij (1629), Stropel Andrej (1631), Otto Kristof (1634), Khunstl Gregor (1638), Wiz Marko (1640), Cirian Fran (1647), Schoenleben Ljudevit (1648), Wertatsch Jurij (1655), Steringer Janez (1657), Pisskhon Janez Marija (1663), Dolnitscher Janez (1672), Bosio Janez Jernej (1679), Eder Gabriel (1688), Dolnitscher Janez (1692), De Georgio Matija (1697), Graffenhueber Janez (1699), Edor v. Edenburg Gabriel (1702), Puecher v. Puechenthal Janez (1710), Janeshitsh Anton (1712), Herendler Jakob (1716), von Graffheiden Florijan (1720), Christian Matija (1726), Kappus Jurij Ambrož (1742), Beer Matevž Fran (1751), Gamba Fran (1764), Bartolloti Matija (1770), Pilgram Janez Jurij (1772), Mikolitsch Janez Nep. (1774), Wagner Anton Fran (1775), Egger Janez Friderik (1782), Pototshnig dr. Josip (1786), Fister Peter (1788), Podobnik Anton (1796), Kokail Josip (1797), Baron Codelli Anton (maire) (1812), Rosmann dr. Janez Nep. (1814), Hradeczky Janez Nep. (1820), Fischer Janez (1847), Burger dr. Matija (1851), Ambrož Mihael (1861), Costa dr. Etbin H. (1864), Suppan dr. Josip (1869), Deschmann

ZBORNICA.

FRANCESCO ROBBA: VODNJAK.

Karel (1871), Laschan Anton (1874), Grasselli Peter (1882) in Hribar Ivan (1896).

Končno se ozrimo še kratko na razmere v Ljubljani l. 1504 ter jih primerjajmo z današnjimi!

Ljubljana je bila ob času svojega prvega župana močno utrjeno mesto, zavarovano na eni strani z Ljubljanico, z okopi in zidovjem, na drugi strani pa z Gradom in s trdnjavo. To utrjevanje mesta je bil začel ded cesarja Maksa I., vojvoda Ernest Železni spočetka XV. veka; nadaljevalo in dovršilo pa se je utrjevanje v naslednjih stoletjih. Koncem XVIII. veka so postala zidovja okoli mesta nepotrebna ter le razvoj Ljubljane ovirajoča. Zato so jih polagoma porušili, in padla so končno tudi razna močna mestna vrata. Staro trdnjavo na jugovzhodni strani Gradu so šele početkom XIX. veka podrli Francozi. Ljubljana je postala prosta oklepajočega zidanega pasu, in priklopila so se ji tedaj predmestja, ki so jih zvezali z mostovi z osrednjim mestom.

L. 1504 je štela Ljubljana le par tisoč prebivalcev; meščanstvo je bilo večinoma nemškega in italijanskega rodu; k tem se je ob Valvasorjevi dobi v XVII. veku pridružilo še več trgovskih in obrtnih rodbin francoskega, holandskega, danskega, židovskega i. dr. pokolenja. Danes pa živi v Ljubljani z vojaštvom vred 40.000 stalnih pre-

bivalcev, večinoma Slovencev, Čehov in Hrvatov; Nemcev, Italijanov i. dr. je le še blizu 5000.

Promet po ljubljanskih cestah in ulicah je bil pred 400 leti zaradi najpriprostejšega tlaka, ki ga mestoma sploh ni bilo, jako težaven in omejen. Navadni jarki, kupi blata in prahu, velike luže in celó gnojišča ob ulicah so izprehajanje sploh onemogočala. Danes pa ima mesto modern tlak iz makadama, šamota, porfira ter v glavnih ulicah tudi iz asfalta. Še sredi minolega veka je bilo v Ljubljani le težko dobiti izvoščka z okornim, tresočim vozom; danes pa ima mesto 34 fijakarjev s 76 kočijami. Od l. 1901 veže južni in dolenski kolodvor tudi električna železnica z različnimi svojimi odcepki.

Še sredi XVIII. stoletja so posetnikom gledališča ali redute svetili sluge po ulicah s svetilnicami, ki so jih nosili pred njimi v rokah; l. 1790 so dobile glavne ljubljanske ulice svetilke z oljem, l. 1861 se je vpeljala plinova razsvetljava in l. 1898 (1. jan.) električna luč iz moderno urejene mestne elektrarne. Električna razsvetljava obsega danes vse mesto tjā do Švicarije, Vodmata in Zelenega hriba; na križiščih ulic, po trgih in mostovih pa svetijo električne obločnice.

S cest in trgov so izginili nekdanji vodnjaki in od l. 1890 ima mesto svoj močni vodovod z zajemalnico v Klečah.

F. ROBBA: SREDNJI DEL VODNJAKA.

Deloma se je izvršila tudi že kanalizacija mesta, odpravile so se do malega vse greznice ter se je tako izvršil glavni faktor asanacije modernega mesta.

Napredek mestnega šolstva od l. 1504 do danes je seveda ogromen. Občina ljubljanska se je že v XVI. veku, zlasti pa v dobi reformacije, trudila, da dobí župna cerkev Sv. Nikolaja lastno mestno šolo in je tudi potem v zvezi z deželo ustanavljala polagoma tudi srednje in višje šole; toda ljubljansko ljudsko in srednje šolstvo se je moglo razviti šele koncem XIX. veka do tolike popolnosti, da ustreza danes vsem potrebam mladine in staršev. Danes namreč ima Ljubljana dve višji gimnaziji, višjo realko, dve učiteljski, strokovne šole za umetno obrt, višjo dekliško šolo s trgovskim tečajem, obrtno nadaljevalno šolo in troje obrtnih pripravljalnih šol, šest mestnih deških in dekliških ljudskih (med temi 3 osemrazrednice), dvoje zasebnih dekliških meščanskih, dvoje zasebnih dekliških in dvoje zasebnih deških ljudskih petrazrednih šol, zasebno dekliško osemrazredno ljudsko šolo, dvoje mestnih otroških vrtcev ter še celo vrsto zasebnih učilišč, zavodov, otroških vrtcev in različnih vzgajališč.

Trgovstvo in obrtništvo sta bila v Ljubljani že v prejšnjih dobah primeroma lepo razvita, toda manjkalo jima je pospeševalnih obrtnih in materialnih sredstev; danes pa je Ljubljana križišče južne, Rudolfove, dolenske, kamniške in vrhniške železnice ter ima lepo vrsto bank, kreditnih društev, posojilnic, hranilnic in mesto samo krasno uspevajočo mestno hranilnico v lastni veliki hiši, iz katere se začne kmalu razlivati blagoslov v podobi podpor občekoristnim napravam mesta Ljubljane.

Tako torej se je razvilo naše deželno glavno mesto tekom 400 let v lepo, prijazno in moderno

središče slovenske prosvete in gospodarskega dela. Ako so imeli za ta napredek že prejšnji župani večje in manjše zasluge, je hotela usoda, da je prevzel županski posel sedanjí župan Ivan Hribar prav v dobi, ko je bilo potreba mestu izredno energičnega, iniciativnega in neumorno delavnega moža — v dobi potresa l. 1896. Obdarjen z vsemi temi darovi, je dosegel župan Hribar tekom osmih let svojega predsedovanja občinskemu svetu in mestnim uradom na korist in čast Ljubljane najsijajnejše uspehe. Regulacija mesta, otvoritev in dovršitev mnogih lepih ulic, novi krasni trgi, novi parki in nasadi, Mestni dom, Mestna ubožnica, cesarja Franca Jožefa I. jubilejni most, mestna elektrarna, električna razsvetljava, električna železnica, organizacija rešilnega društva, reorganizacija mestnih uradov, ureditev mestnega arhiva in ustanovitev mestne knjižnice . . . to so vidni dokazi delovanja sedanjega ljubljanskega župana. Koliko pa je storil Iv. Hribar v prosepah raznih dobrodelnih, kulturnih in gospodarskih naprav v Ljubljani in na deželi, o tem bi moral pisati posebej . . . Kakor se strinja v srcu vsa moč človeka, kakor izhajajo iz srca plemeniti soki po vsem telesu, tako je tudi župan Ivan Hribar že 9. leto srce — motor vsega napredka in prospevanja Ljubljane.

Slučaj je hotel, da je prisegel Iv. Hribar kot župan četríč dne 12. jun. t. l. prav na dan 400-letnice, odkar ima Ljubljana privilegij, svobodno voliti si svojega župana. Tiho in skromno se je praznovala ta zgodovinska 400-letnica, rotovž pa je blestel dva večera zapored v električnih lučih.

Naj bi bile te tisočere lučice simbol svetle bodočnosti Ljubljane in predznak, da bo izhajala še poslej iz mestnega rotovža vsemu meščanstvu luč kulturnega in socijalnega napredka!

POLJANA MOLI . . .

Vekoslav Spindler.

In zagrinja se poljana
v tihega večera san,
milijoni lučic božjih
zableste čez rosno plan;

zdi se mi: skoz vsemir večni
jasni zvoki plavajo
zvonov naših . . . in k molitvi
vabijo . . . uspravajo . . .

Zdi se mi: poljana rosna
vzpenja roke do neba,
v toplih dihih mu molitev
v tihi večer šepeta.

PISMA IZ RUSIJE.

II.

Moskva, 3. julija 1904.

Zahtevali ste, da Vam pišem pred svojim odhodom iz stare Moskve, katera bi morala biti srce vse Rusije in vsega Slovanstva, obširno pismo. Kako rad bi bil ugodil Vaši želji, ako bi bil prispel v Moskvo na primer še v starih časih pred štirimi desetletji, ko so bili še živi veliki naši vodniki, publicist „Strastnega bulvara“ Aksakov, Homjakov, Kirjejev, Majkov in drugi voditelji slavjanofilske šole. Ob onem času je bila Moskva obljubljeno mesto vsakega slovanskega potnika.

Razumem slavjanofile, zakaj so se počutili tu v Moskvi tako dobro, tako domače. Moskva s svojimi dolgimi zavitimi ulicami in malimi prijaznimi hišicami ima neki srčen, čisto neoficijalen značaj in se v tem oziru temeljito razlikuje od činovniškega Petrograda. Vsako mesto ima svojo posebno psiho, in Moskva ima svojo posebno jasno izraženo psiho, ki mora pisateljem in političnim mislilcem najboljše ugajati. V teh skromnih, tihih domih so se rodile slavjanofilske teorije, grandiozne in neimajoče nič podobnega v zgodovini občedružbenih idealov. Nejasnosti in netočnost so bili glavni nedostatki celega filozofičnega, političnega in gospodarskega sistema. Zgodovinske tradicije so tu v Moskvi silno učinkovale na vse te mislitelje.

Dandanas je slavjanofilstvo tu v Moskvi v popolnem upadku. „Slovanskega občinstva“, kateremu sta nekdanj predsedovala Aksakov in Majkov, se je polastil čisto neruski človek, Litvec po rodu in katoličan.

V Moskvi sem se seznanil s „kraljem ruskih tiskarjev“, Sitinom, tipom ruskega kupca. Brezštevilna so njegova izdajanja, posebno mnogo je izdal poljudnih knjig. Bil sem nekolikokrat v njegovi ogromni tiskarni v predmestju. Sitin živi prav priprosto, dasi se njegovo premoženje množi od dne do dne. Njegov časnik „Ruskoe slovo“ je najboljši moskovski dnevnik, ki ima vsak dan nekoliko tisoč naročnikov več. Njegov vojni korespondent je znani Nemirovič-Dančenko, ki dobiva ogromno plačo. Sitin mi je podaril razkošno izdanje Žukovskega.

Dasi sem že nekoliko tednov v Moskvi, vendar mi dela ne manjka in vsak dan vidim kaj novega. Zanimam se posebno za rusko artel. Čuli ste gotovo že o takozvanih „borzних artelih“. Ti arteli prevažajo tovore, vsi člani jam-

čijo za škodo potom krugovoj poruki. Arteli te vrste so stare, in vsak član mora enkrat za vselej vplačevati vnos, „paj“, ki znaša nekoliko tisoč rubljev. Od teh arteli se temeljno razlikujejo asocijacije ki so se začele ustanavljati šele v najnovejšem času, to so arteli krojačev, mizarjev, ikonopiscev i. t. d. Obrt vodi odbor iz treh členov, ki sprejema naročila, oddaja delo artelščikom in razdeljuje dohodke med člene arteli. Pravila teh arteli so različna. Moj namen je študirati rusko artel še v Pavlovem ob Oki in na ruskem jugu. Neki večak mi je rekel, da je pomanjkanje individualnosti med ruskimi delavci škodljivo razvitku te nove vrste produktivne arteli v Rusiji.

Moskva je čisto rusko mesto, vendar Rusi silno zabavljajo poluazijatski Moskvi. Meni je pa takoj bolje ugajala Moskva, nego hladni oficijalni Petrograd. Zapad je baš ruski inteligenci obljubljena dežela; vse, kar pride z zapada, je izvrstno in prekrasno, vse domače ni nič vredno. Rusi mojstrsko zabavljajo domačim razmeram in vobče svoji domovini. Njih kritika presega mnogokrat meje pravične sodbe. Z nazeri ruske inteligence sploh ne morem prav soglašati. Ko bodem doma, izkušal Vam bodem to razjasniti. Sploh je v Rusiji med izobraženimi ljudmi razširjena neka nevarna bolezen, ki se imenuje „Humanitätsduselei“. Ruska mladina in inteligenca plaka nad usodo „zatiranih“ Finov, Poljakov in drugih podobnih narodnosti. Ko je bil n. pr. Bobrikov ubit, radovalo se je vse nad njegovo smrtjo. Ruski inteligenci manjka popolnoma politični instinkt in smisel za politično življenje, kar se bo še silno maščevalo.

Mnogokrat sem že bil na „Hitrem rinku“, ki igra toliko ulogo v novejši ruski literaturi. To-liko bede še nisem videl. Okoli tisoč „bosjakov“ je zbranih na onem trgu. Ni prav varno hoditi sredi njih, ali kljub temu sem se z njimi razgovarjal. Šele pozneje se mi reklo, da je najboljše opazovati jih iz daljave. Ko je bilo ljudsko štetje v Moskvi, prevzel je Lev Tolstoj štetje na „Hitrem rinku“. Napisal je svoje vtiske. Od tega časa sovraži mesto in živi v „drevnjih“, napadujoč vse uspehe evropske civilizacije.

V Moskvi ostanem do konca tega tedna. Načrt mojega nadaljnega potovanja po Rusiji je prav obširen. Po Volgi mislim potovati navzdol do Samare, potem po železnici v Harkov

in Elisavetgrad, kamor me je povabil snovatelj agrarnih arteli, g. Levickij. Vračal se bodem čez Malorusijo domu.

Včeraj sem bil na shodu ruskih delavcev; taki shodi se prirejajo v „Narodnih domih“. Te shode, na katerih se razpravlja o stanovskih vprašanjih in na katerih se mnogokrat kritizujejo vladine naredbe, je vpeljala vlada sama. Vlada v Rusiji skrbi bolj za delavski stan, nego je v zapadnih državah običajno. Meseca septembra Vam

bodem pripovedoval o svojih vtiskih. Hočem biti pravičen, nepravilno bi bilo povdarjati le hibe in ne navajati vrlin. Mnogo temnega je v ruskem življenju, ali tudi mnogo svetlega, kar nas mora navdajati z nadejo na sijajno bodočnost te ogromne države.

Pozdravlja Vas

Vaš

mladi potnik.

P. JOVANOVIĆ: ARBANAS.

LJUD. GRILC:

IVAN HRIBAR.

ŽUPAN LJUBLJANSKI IN ČASTNI ČLAN
„SOKOLA“ V LJUBLJANI.

HUGO CHARLEMONT
V SVOJEM ATELIERJU.

LISTEK.

KNJIŽEVNOST.

Josip Kostanjevec: Iz knjige življenja. II. Založil pisatelj. Tiskal R. Šeber v Postojni 1904. Prihajam nekoliko post festum s svojo oceno, ali narodna modrost veli, da je boljše pozneje kot pa nikoli. Naši listi so se izvečine že vsi, katerim je mar na naša literatura, spominjali Kostanjevca in brali iz njegove „Knjige življenja“; meni je torej podati le nekaj ponižnega komentarja k raznim sodbam tovarišev. Pravijo, da je slovenski svet trdosrčen napram svojim pisateljem. Kostanjevec je položil spoštljivo svojo knjigo na knjižni trg, ali takoj so zadoneli klici po zelenih planjavah naših: „Kaj, zopet nova knjiga?! Ali se zato čutimo poštene rodoljube, da bi nas smel vsak, ki ume obračati pero, dolgočasiti? — Pustil naj bi bil svoje stvari v „Zvonu“ lepo pri miru; saj nismo niti utegnili, da bi jih tam prebavili!“ — Meni, ki pišem ta komentar, bodi oproščeno, da sem omenil ta klic, ki pa ostani glas vpajočega v puščavi. In ko prebiram in čitam „Iz knjige življenja“, se pojavi pred menoj „Vid Dobrin“. Malo žalostna prikazen je; zato pa vé marsikaj. Pozna socialno bedo, piše verze iz „Ruske antologije“, samo živeti ne zna. Res, zakaj fantazira ta ubogi Vid o tem in onem, kar ga tako malo briga kakor ona zagonetna nebeška ptica, ki se ji pravi Mart? Kostanjevec je učenec Kersnikov, in v nekaterih točkah, to priznavam z veseljem, ne zaostaja predaleč za svojim učiteljem. Tu ali tam je pokazal, da zna

pisati lahek celó eleganten slog. Prepričan sem pa, da bi bil Kostanjevec še boljši pisatelj, ako bi se bolj vglobil v svoje značaje, ako bi bolj proučil motive in gledal vedno, da mu jezik ne bo suhoten, temveč kolikortoliko izbran in originalen. Beletristika je leposlovje; zato zahtevamo predvsem lepega jezika, elegantne tehnike in duha, saj romanopisci ne smejo pisati v žurnalističnem tonu. Kostanjevec pa je zablodil semtertjā v šablono ali, drugače povedano, v svojo psevdo-individualnost. Kako malo se ozira na lastno originalno idejo, to nam kriči kar na glas „Kotanjaska elita“. Za temelj svojem realističnemu romanu je vzel prestarinski motiv, in njegova izpeljava, ako izvzamemo par mest, je brez vsega, kar bi bilo karakteristično za slovenski roman. In vendar je imel v „Kotanjaski eliti“ tako lepo priliko, da položi vanjo svojo originalno idejo. V Maksu Lovrinu nam je Kostanjevec naslikal plemenit, duhovit značaj; ali bi ne bil to zanimiv junak? Od ene strani navaljuje nanj nizka strast, Matilda plete mreže okoli njega, a v njem je njegova moška čast, njegova moralna moč. Ta duševni boj bi bil vreden Kostanjevevega dokaj spretnega peresa. Ali pri Kostanjevcu pogrešamo žive, samonikle sile, ki bi kipela kot bruhajoč hudournik iz njegove notranjosti in nosila v svojem letu in diru svetle curke umetniške ekstaze. Pri njem ne najdemo izlepa iskrenega mesta, ki bi imel nekaj globoko občutenega na sebi in bi bil veren odraz njegove duše. Dikcija mu je premonotonska; pogrešamo poleta in temperamenta, sploh več naravne moči,

katero vodi dobri genij. Sicer pa je nedvomno Kostanjevec dandanes ugleden slovenski pisatelj. Priljubljen je, in gotovo ne brez vzroka. Simpatične vrline ima, čeprav je ne brez izrazite, dovršene osebnosti. Plodovitost mu je mnogo pripomogla k popularnosti, in morda bi bilo manj te plodovitosti več za njegovo pisateljsko slavo. Za nami pride nov rod, in ta bo iskal v naših povestih prave, resnične umetnosti, ki nikdar ne ostari. Pisatelju mora dozoreti ideja v duši, ne na papirju, in njegova individualnost jo mora spočiti v lepi, izkristalizovani obliki. Le prava umetnost je vedno mlada, vedno moderna. Toda še nekaj moramo priznati Kostanjevcu: preko svojega obzorja ne seza nikdar; zato opisuje to, kar res pozna do dna. Vaščane, tržane in malomeščane nam slika, njih majhne ideje, majhne cilje, majhne talente; opisuje jih fotografično, a svojih slik niti ne retušira. Zato pa so Kostanjeveve povesti nekaki dokumenti o duševnem in srčnem nivoju slovenskega „rodoljubovstva z dežele“ koncem XIX. veka. Če imaš grd nos in nešimpatična usta, ne jezi se na fotografa! Če je ta nivo nizek in plitek, ne obsojaj Kostanjevca! Zatorej Kostanjevevo lepo opremljeno knjigo priporočam bralnim društvom in čitalnicam ter našemu dijaštvu. Založnik, vrl naroden učitelj, zasluži, da se ga v njegovem plemenitem stremljenju podpira in navdušuje.

Iv. L.—čič.

Josip Lavtižar: Pri Jugoslovanih. „Zabavne knjižnice“ XVI. zvezek. Založila in na svetlo dala „Slovenska Matica“ Ljubljana. 1903. Tiskala Katoliška tiskarna. Str. 329. — Župnik Josip Lavtižar v Radečah je podal tu vesten in natančen popis svojega solidnega potovanja iz Ljubljane do Siska in Bos. Broda po Bosni in Hercegovini, Dalmaciji in Črnigori. Lavtižar ni blesteč stilist, njegovi popisi narave so motni in brez toplih barv in njegovo opisovanje krajev se giblje po izvoženem tiru običajnih fraz. Vendar se čita njegova knjiga prav prijetno, saj je ožarjeno Lavtižarjevo mirno pripovedovanje s toplim dihom slovanske navdušenosti, ki pa nikdar ne prekipeva, nego ji je primešano tudi dovolj kritičizma. Lavtižar ni brez humora, ki sicer ne vzbuja krohot, pač pa prijeten nasmehljaj. Na primernih mestih vpleta pisatelj tudi zgodovinske, narodnopolitične in gospodarske refleksije. Za umetnost in slovstvo pa nima malone nikakega zanimanja. Skratka: Lavtižarjeva knjiga je prav skrbno sestavljen zunanji popis Bosne, Hercegovine, Dalmacije in Črnogore ter bo Slovincem, ki bodo potovali po istih krajih, izvrstno služila kot nekaj jugoslovanski Baedeker, poln imen, števil in detajlov. Slovenska Matica je knjigo bogato ilustrirala z reprodukcijami bolj ali manj zanimivih in dobrih razglednic. Naj bi izdala Sl. M. še več vsaj takih, če ne boljših, potopisov po slovanskih krajih! A tudi drugi kraji naj bi ne bili izključeni. Nemška „Reiseliteratur“ je ogromna, pa tudi česka in ruska potopisna književnost nista majhni. Slovenci potujejo po Nemčiji, Franciji, Angliji, Italiji, Rusiji, celo v Siamu živi slovenski pisatelj (inženir Ferdo Lupša) in v Severni Afriki se mudi vsako leto kak Slovenec (sedaj n. p. dr. prof. Fr. Jesenko); vsi ti bi mogli spisati velezanimive potopise, ki bi jih bilo možno znamenito ilustrirati. Seveda je treba take obširne potopise naročati, ne pa — kakor dela sedaj odbor Sl. M. — na rokopise brezbrizno čakati! Odbor torej išči, vzpodbujaj in naročaj, potem rokopisov ne bo manjkalo nikdar!

Fr. Kocbek: Savinske planine. Vodnik po gorah in dolinah v Savinskih planinah. V Ljubljani 1904. Založil A. Cvenkel v Št. Petru S. d. Tiskal Dragotin Hribar v Lj. — Velezaslužni slovenski turist in opisovalec naših planin Fr. Kocbek v Gor. Gradu je spisal in sestavlil tega izvrstnega, minuciozno natančnega „Vodnika“ po prekrasnih Savinskih planinah. Vvodom so „Kratka navodila hribolazcem“ po

spisu dr. K. Chodounskega, potem sledi popis Sav. planin vobče, nato vodnik po 6 dolinah, 20 prehodih, 42 gorah in vrhah in končno so navedena planinska zavetišča, gostilnice, cenovniki za vodnike i. dr. Prilogi sta: zemljevid Grintavčevega in Ojstričnega oddelka Sav. planin ter pogled od Ljubljane na Savin. planine.

Nemško-slovenska sodno-zdravniška terminologija. Sestavil dr. Al. Homan, dež. okr. zdravnik v Radečah. V Ljubljani 1904. Tiskal in založil Dragotin Hribar. Str. 91. Cena 2 K 50 v. Da se olajša zdravnikom in pravnikom uradovanje, zlasti pa narekovanje slovenskih zapisnikov ter da bi pri obravnava lažje tolmačili nemške zapise in izpovedi, je sestavil dr. Al. Homan priročno „Terminologijo“, ki je stvarno in strokovno vestno in natančno sestavljena, v jezikovnem oziru pa točna in razumljiva. Obširnejšo strokovno oceno prinesemo prihodnjič.

William Shakespeare: Romeo in Julija. Tragedija v petih dejanjih. Poslovenil Ivan Cankar. V Gorici. Tiskala in založila „Goriška tiskarna“ A. Gabršček 1904. — V 5. zvezku Gabrščkove „Salonske knjižnice“ je izšel prevod Shakespearove „tragedije ljubezni“ iz Cankarjevega peresa. To je že 3. sloven. prevod „Romea in Julije“. Prvi prevod je dogotovil dr. K. Glaser ter priobčil nekaj odlomkov v „Lj. Zvonu“; drugi prevod Sil. Domicelja se je rabil pri uprizoritvi te tragedije na sloven. odru v Ljubljani; Cankarjev, tretji prevod pa je izšel sedaj v tisku. Gotovo je, da je Cankar podal prevod, ki je najlepši, literarno najvišji in vse-skozi pesniški. Kakor s „Hamletom“, je tudi tukaj pokazal Cankar, da zna prevajati stih ne le formalno izredno spretno, nego da ume vdihniti svojim stihom tudi tisti čudoviti duh, ki veje iz Shakespearovih dram in ki jih dela večno moderne. Cankarjeva jasna in razumljiva pesniška dikcija je v tej tragediji hkratu vedno karakteristična za posamezno osebo ter vzbuja prav tisto romantično občutje, ki ga čutimo ob čitanju najboljših nemških prevodov. L. 1597 je izšel Shakespearov original „An excellent conceited Tragedie of Romeo and Juliet“ prvič v tisku, in po 307 letih je izšel prvi slovenski prevod te triumfalne pesmi o silni in nepremagljivi ljubezni Romea in Julije, o elementarni ljubezni demonskega značaja o strasti, ki teži le po združenju, ki premaga vse in se ne boji niti smrti, samo da je utešena. Ta silna strast dela lepega in pogumnega Romea ter krasno devico Julijo junakoma, ki triumfujeta nad svojo zlo usodo. Nič ni krasnejšega in večjega kakor človek, ki se smeje smrti v obraz; taka krasna značaja pa sta Romeo in Julija, ki objemajoča se padeta v grob kot srečna zmagovalca. Shakespearu ni bila smrt strašna, smrt mu ni bila kazen, uničujoč blisk užaljenega „večnega moralnega zakona“; Shakespearu je bila smrt elementaren dogodek, ki ne izbira med Desdemonani in Jagoti, naravna potreba, izhod v novo, lepšo deželo duhov. Zato včinkuje ta čustva polna tragedija najgloblje ter bo nudila tudi slovenskemu občinstvu užitek, ki jih ni primerjati z užtkom nobene druge visoke erotične pesmi! — Kakor čujemo, izda A. Gabršček v kratkem še Shakespearjevega „Julija Caesarja“ v prevodu O. Zupančiča, — „Slovenska Matica“ pa izda „Kralja Leara“ v prevodu A. Funtka in „Beneškega trgovca“ v prevodu O. Zupančiča.

Jakob Žnidaršič: Simon Jenko, slovenski pesnik. Zagrebška „Prosvjeta“ je prinesla jako obširno kritično študijo o I. in II. zvezku Jenkovih pesmi O. Fischerjeve izdaje. Žnidaršič dokazuje, da je zlasti II. zvezek poln nedostatkov, da je mnogo dobrih pesmi izpuščenih ali nepotrebno popravljenih ter pozivlja urednika E. Gangla in izdajatelja, naj dasta javnosti razna razjasnjenja glede Jen-

kovih rokopisov. Končno predlaga, naj bi priredila „Slovenska Matica“ kritično izdanje Jenkovih pesmi z obširnim življenjepisom. Tega „Sl. M.“ seveda ne bo storila, saj niti za stoletnico Prešernovega rojstva ni izdala kritičnega izdanja Prešernovih poezij, nego je to prepustila podjetnim knjigotročem, kakor tudi ni smatrala za svojo dolžnost izdati zbranih del Josipa Jurčiča, Josipa Sritarja, Fr. Levstika, Josipa Cimpermana, Janka Kersnika in Ivana Trdine. Da se za literarno zapuščino K. Ketteja in Jos. Murna še zmenila ni, je popolnoma razumljivo, ako se spominjamo, da Ketteja tudi „Pisateljsko podporno društvo“ ni smatralo vrednim in dovolj imenitnim, da bi smel počivati poleg prof. Raiča in Iv. Železnikarja v pisateljski rakvi! Zares, ako vsa ta dejstva premišljujemo, se nam čim dalje bolj utrja prepričanje, da odbor „Sl. M.“ o svojem „knjižnem programu“ pač le govori, da ga pa v istini še nikoli ni imel!

Fr. P.—i.

Fran Milobar: Izabrana poglavja iz narodnega gospodarstva. „Matica Hrvatska“ — 1903. Na slovanskem jugu imamo celó vsučiliške stolice za narodno-gospodarsko vedo, vendar moramo reči, da je pri Jugoslovanih slovstvo o tej znanosti še v povojih. O Bolgarih mi ni znano, ali imajo sploh kakšno sistematično delo o politični ekonomiji; Srbi se pač ponašajo s prav dobro Vuičevu „Narodno ekonomijo“, sicer pa tudi pri njih ta snov še ni mnogo obdelana. Hrvatoma je Lorković l. 1889. izdal „Počela političke ekonomije“ in opisal teoretični del te vede; istotako je dr. Vrbanić razložil le osnovne pojme. Ni se čuditi, da tudi Slovenci, ki nimamo svojih velikih šol, še nismo prišli do večjega, splošnega dela o politični ekonomiji.

Vendar so se tudi nekateri naši pisatelji lotili tega polja in so spisali manj ali bolj ugajajoče monografije, kakor dr. Vošnjak, Kukovec, dr. Krek in v zadnjih letih zlasti dr. Žmavec, čegar članki v „Slovenskem pravniku“ so zbudili precej pozornosti, čeprav je Žmavec bolj modroslovec, nego naroden ekonom in rad zahaja v sociologijo.

Tembolj nas je razveselilo delo, ki ga je izdala l. 1902. „Matica Hrvatska“ pod naslovom „Izabrana poglavja iz narodnega gospodarstva“ v dveh knjigah. I. knjiga obsega splošni ali teoretični del, v katerem nam pisatelj Fran Milobar razklada pojme narodno-gospodarske vede ter nam riše zgodovinski razvoj narodnega gospodarstva; II. knjiga pa obsega takozvano narodno-gospodarsko politiko in finančno vedo.

Kakor je sploh tendenca vseh izdanj „Matice Hrvatske“, da naj bodo spisi znanstvene vsebine kolikor možno popularni, tako je tudi Milobar zadel zlasti v II. knjigi pravo srednjo pot. Z zanimanjem bo knjigi čital ne le pravnik, ki mu bodo ugajali razni posebni ali jako dobro premišljeni nazi, o posameznih gospodarskih vprašanjih sedanje dobe, zlasti samostojni nazoni gledé male in velike obrti ter socialističnega gibanja, a tudi sploh vsakdo, ki količkaj premotriva socialno gibanje, bo našel v knjigi izvrsten pripomoček, da lažje razumeva one zakone, ki veljajo tako v gospodarstvu posameznih rodov kakor tudi v svetovnem gospodarstvu.

Prav v sedanjem času, ko se pripravljajo posamezne države na nove trgovinske pogodbe, ki bodo mednarodne gospodarske razmere korenito izpremenile, ima poglavje o veliki trgovini in veliki obrti posebno važnost. Istotako je boj med malo in veliko obrtjo, med kapitalom in delavstvom, kakor tudi agrarni proces orisan tako poučno in temeljito, da se čitalec ne more ločiti od knjige. Tudi socializem, ki — sodeč po zadnjih shodih, vedno bolj zapušča revolucijske nauke in prehaja v mirno delovanje, je pisatelj očrtal s kri-

tičnim peresom in ocenil njegov zgodovinski razvoj. Na koncu knjige je pridejana še hrvatsko-ogrška nagodba, ki je tudi sedaj aktualnega pomena.

Knjiga je vsekakor izreden pojav v jugoslovanskem oziroma hrvatskem slovstvu in smelo trdim, da se morejo tudi večji narodi jedva ponašati s tako poljudno, objednem pa temeljito pisanim delom o narodnem gospodarstvu. Zato delo tudi vsem omikanim Slovincem prav posebno priporočamo.

V. Ž.

Jovan Hranilović: Hrvatska liepa književnost u početku XX. vijeka. — „Letopis Matice Srbske“ je v I., II. in III. zvezku t. l. priobčil izredno zanimiv, informativen in vseskoz temeljit referat o hrvatskih romanopiscih, novelistih in črtičarjih, pesnikih, dramatikih in kritikih, ki delujejo od l. 1900 doslej. Dasi zavzema Jovan Hranilović napram moderni struji umetnosti svoje, nekam konservativno stališče, je pisan njegov referat vobče objektivno ter stvarno. Želeli bi, da napiše tudi slovenski starejši literat Hranilovićeve avtoritete enako temeljit referat o naši književnosti v zadnjem desetletju! Hrvatje, Srbi, Čehi in Poljaki, da o Rusih niti ne govorimo, ne poznajo našega slovstva po naši krivdi do malega prav čisto nič.

† **Josip Zorić.** Umrl je zaslužen hrvatski rodoljub in pisatelj Jos. Zorić, bivši dežel. poslanec, pristaša biskupa Strossmayerja in član nekdanje neodvisne narodne stranke. Bil je kmetskih staršev sin, roj. 20. okt. 1837. Napisal je več gospodarskih člankov ter bil stalen sodelavec „Obzora“. Povesti iz kmetskega življenja „Grof Borovečki“ (iz dobe tlačenja), „Jagica in Mijo“, „Segregacija u Jurjevici“ in „Ruža“ je priobčil v knjigah društva sv. Jeronima. Razen tega je spisal za „Obzor“ 3 romane, ki so izšli v ponatisih ter bili mahoma razprodani: v romanu „Žrtva materina“ (1895), ki se vrši v Mažuraničevi dobi, odvrača mladino od krivega rodoljubja in ga navaja na prave poti; v romanu „Pavao Pavlović (1897) kaže v verni in simpatični sliki, polni plemenitih altruističnih značajev, na težko borbo Ilirstva v dobi hrvatskega preporoda pod vodstvom Ljudevita Gaja; v romanu „Borba i pobjeda“ (1899) pa slika narodne razmere v l. 1848, v dobi bana Jelačića. Jovan Hranilović karakterizuje v „Letopisu Matice Srbske“ (1904. III.) pokojnega Zorića z besedami: V Zorićevih romanih „suviše je očita didaktička tendencija. Zoriću je uopće najviše do tendencije, zato on lica svojih pripovijesti uvijek idealise, i da njihov idealistički upliv bude što jači, mnogo pazi na kontrastiku karaktera i na tako zvanu pjesničku pravdu... Neumorni taj pučki pisac znao je sebi stvoriti svoju stalnu publiku u seoskim i širim gradjanskim krugovima...“ Pokojnik je umrl kot župnik v Dugem selu, sovražen in preganjan od vlade in madžaronov.

Hrvatski pisatelj-znanstvenik Kosta Hörmann, ki smo pisali o njem v 5. zvezku „Slovana“, je bil nedavno imenovan predstojnikom notranjega oddelka bos.-hercegovske deželne vlade. Odlični prijatelj Slovencev je bil zatorej predmet članka zagrebske „Prosvjete“ (br. 15.), ki piše pri tej priliki o njem, da ga hvaležni bos.-hercegovski narod ljubi tako, da ga ne zove drugače kakor „naš Kosta“. Dodatno k naši kratki biografiji posnemamo temu članku „Prosvjete“ še sledeče podatke: Rodil se je Hörmann v Belovaru l. 1850.; do okupacije je služboval na Hrvaškem pri vladi, l. 1878. je bil prideljen kot civ. komisar Filipoviću, l. 1879. je postal vladni tajnik, l. 1884. vladni poverjenik za Sarajevo in l. 1885. vladni svetnik, na to je bil imenovan ravnateljem muzeja in glavnim urednikom „Nade“; l. 1897. je postal dvorni svetnik in 18. junija t. l. mu je bila končno poverjena uprava politično-administrativnega oddelka dež. vlade Bosne

n Hercegovine. Deloval je že v vseh upravnih strokah; sodeloval je pri sestavi obrambnega zakona, ustrojstva občin, prvega unovačenja, pri dež. šolstvu, pri agrarnih vprašanjih dežele, pri sanitarnih, gozdarskih zadevah i. t. d. Hörmann je napisal prvo naredbo za osnovo narodnih ljudskih šol, zato ostane njegovo ime večno zvezano z zgodovino šolstva okupiranih dežel. Dež. muzej pa je dobil s Hörmannom spretnega in strokovnjaškoučenega organizatorja, ki je znal pridobiti svojemu zavodu svetoven glas. Slavni Virchow ga je posetil dvakrat! L. 1889. je začel Hörmann izdajati „Glasnik zemaljskoga muzeja“, v katerem je objavil mnogo znamenitih folklorističnih spisov. Ta „Glasnik“ uživa velik ugled tudi med prvimi strokovnjaki inozemstva. L. 1888. je izdal Hörmann prvo in l. 1889. drugo knjigo „Narodnih pjesama Muhamedanaca u Bosni i Hercegovini“, obe knjiga ste že davno razprodani ter prireja Hörmann sedaj drugo izdajo. L. 1895. je osnoval ilustrirani polmesečnik „Nada“, ki je izhajal s podporo vlade do konca l. 1903. V Sarajevu so bili po inicijativi Hörmanna mnogi znanstveni kongresi, kakor kongres arheologov, antropologov in ornitologov in vsled Hörmannovega posredovanja ter pod njegovim vodstvom je bila Bosna in Hercegovina sijajno zastopana na razstavah v Budimpešti (1896), Bruslju in na Dunaju (1897) ter v Parizu (1900); dalje je sodeloval Hörmann na arheološkem kongresu v Inomostu (1895) in v Kijevu (l. 1899). Po njegovi inicijativi se je osnovala tudi sarajevska licealna knjižnica. Hörmann je dopisujoč član historijskih, arheoloških in antropoloških društev na Dunaju, Peterburgu, Moskvi, Vratislavi, Berlinu, Bruslju, Kninu i. t. d. Njegove prsi krasijo razni avstrijski redi in italijanski, belgijski in bolgarski red. L. 1881. ga je imenovalo Sarajevo častnim meščanom. — Pa tudi Hörmannova gospa soproga, hči pok. zagrebskega odvetnika A. Poha, si je pridobila v Sarajevu veliko popularnost. Neumorno delavna za prosveto med Muhamedankami, je razen tega prava mati sirot, katerim ne prestane nikdar pomagati ter blažiti jim glad in bedo. Gospa Olga Hörmannova je l. 1879. osnovala prvo dekliško šolo v Sarajevu in mohamedansko žensko učiteljsko je njeno delo. S finim taktom, nepremagljivo ljubeznivostjo in z moško vztrajnostjo deluje Hörmannova gospa na vseh poljih humanitete in prosvete na korist mohamedancev in kristijanov. L. 1880. je bila odlikovana z zlatim križem za zasluge. — Tako delujeta soproga in soproga z najkrasnejšimi uspehi za napredek in čast slovenske Bosne in Hercegovine. Naša vrla slikarica, gdč. Ivana Kobilčeva ima svoj atelier v dež. muzeju ter uživa posredovanjem Hörmannove rodbine ugledno stališče v Sarajevu. Slovencem je Hörmann že od nekdanj goreč prijatelj, našemu listu pa je izkazal že opetovano s prav kavalirsko ljubeznivostjo mnogo velikih uslug. Njegova „Nada“ je bila za slovanski jug najboljši informativni list o slovenskih literarnih in umetniških napredkih. Idejo slovanske vzajemnosti razume dvorni svetnik K. Hörmann torej ne le platonsko, nego jo tudi dejanski izvršuje ter je brez ozira na veroizpovedanje kot resnično napreden Slovan enako srčno naklonjen in plemenito uslužen vsem Jugoslovanom. Zato se njegovega najnovejšega odlikovanja iskreno veselimo tudi Slovenci z željo, da bi mogel še mnogo hasniti bosansko-hercegovski deželi in njenemu narodu!

c. r.

„Prosvjeta“, ilustrirani polmesečnik v Zagrebu, je objavila v 16. br. t. l. popis II. slovenskega sokolskega zleta ter vseslovenskega mladeniškega shoda. K temu popisu je prinesla 9 ilustracij po „Slovanu“ in „Domu in Svetu“. V oddelku „Književnost“ pa je natisnila prevod feljetona o

slovenskih romanopiscih in novelistih, ki je izšel v praški „Politik“.

Jovan Dragašević, srbski general v p., pesnik, dramatični pisatelj, historik in geograf, diplomat in vojni pisec, je slavil dne 17. maja t. l. petdesetletnico svojega delovanja na polju srbske književnosti. Napisal je več zvezkov večnoma erotskih in patriotskih pesmi, dramo „Hajduk Veljko“, ki jo igrajo še danes, več zgodovinskih, zemljepisnih in vojaških del ter troje knjig avtobiografije.

† **Dimitrije Nešić**, slavni srbski učenjak in pisatelj, je umrl 23. apr. t. l. Rojen je bil v Belemgradu l. 1836., študiral je na Dunaju in v Karlsruhe matematiko in fiziko ter postal profesor; od l. 1863.—1894. je bil vseučilišni profesor v Belemgradu. Spisal je mnogo učenih del iz svoje stroke. Bil je član „Učenog društva“, „Akademije Nauka“ in „Jugoslovanske akademije“. Kot predsednik srbskega „Prosvetnega sveta“ od l. 1882.—1886. je storil izredno mnogo za srbsko šolstvo in prosveto sploh. Kratko dobo je bil tudi naučni minister.

Praktický kreslíč je naslov knjige, ki jo je v samozaložbi izdal Otakar Fikeys. Pisana je knjiga v češkem jeziku in se glasi naslov slovenski „Praktični risar“. Vse priprave, kar jih mora tehniški risar pri svojem delu vzeti v roke, so opisane o tej knjižici in je opozorjeno na njih lastnosti ter najboljšo uporabo. Knjižica kaže o izkušenosti pisateljevi, vsled česar jo interesiranemu občinstvu prav toplo priporočamo. Cena knjigi je 2 K. Naslov samozaložnika: Dunaj, XI. Grillgasse 34.

Anton Pavlovič Čehov. Vsi evropski listi so prinesli obširne nekrologe, posmrtni spomine in študije o Čehovu in njegovih delih. Truplo so pripeljali s posebnim vlakom iz Badenweilerja na Bavarskem, kjer je umrl, na Rusko in vso pot so mu izkazovali njegovi častilci raznih narodov redke časti. V Peterburgu se je vlak ustavil nekaj ur; tam se je opravila slavnostna panihida ob velikanski udeležbi literarnih, umetniških, dijaških in delavskih krogov. Venci raznih mest, okrajev, društev, uredništev in posameznikov so napolnili cel vagon. V Moskvo je došel vlak 22. julija, kjer ga je čakala ogromna množica. Došlo je še 7 srebrnih vencev. Rakev so nosili vseučiliščniki. Sprevod se je ustavil pred moskovskim „Hudožestvenim teatrom“ in pred univerzo, kjer so se opravile molitve. V sprevodu, ki se je nato pomikal k „Novodjevčjem monastiru“, so stopali tudi mati, brat in sestra umrlega pisatelja. Na željo Čehova ni bilo na grobu nikakih govorov, zato so tiho spustili rakev v grob, ki je bila do vrha polna cvetlic in šopkov. Grof Tolstoj je označil pokojnika tako-le: „Čehov je bil izreden pisatelj. Njega ni razumel le Rus, nego se je potapljal v njegova dela z navdušenjem vsakdo. Njegovih spisov se čitatelj nikdar ne naveliča, nego jih čita rad vedno iznova. Ustvaril je čisto nove oblike pripovedi, kakoršnih še nisem našel nikjer. Zato je smrt tega od Boga obdarovanega pesnika težak udarec za nas, ki smo izgubili z njim ne le izvrstnega pesnika, nego tudi izrednega, poštenega in odkritosrčnega moža.“ — K njegovemu životopisu (gl. „Slovan“ zv. 9) dodajamo še sledeče podatke: Oče Čehova je bil navaden kmetski delavec; pred surovostjo nekega oskrbnika je pobegnil v Taganrog, kjer se je oženil z neko ribiško hčerjo. V rodbini je vladala beda. Oče je bil nosač ter je zaslužil jedva par kopejk, Anton Pavlovič pa je pomagal ribičem sušiti mreže ali je stregel popu. Ta pop je poskrbel, da je prišel deček v šole. V Moskvi je Čehov instruiral, da se je preživel. Že kot dijak je podpiral mater. Pozneje je potoval po Evropi, bil je v Berlinu, Parizu in na Dunaju, kjer je hospitaliral pri Billrothu in Kaposiju. Leta 1888 je dobil Puškinovo ustanovo od carske akademije v

Peterburgu. Nato je zopet potoval po Kitajskem in Japon-skem, po Sahalinu, Ceylonu in Sibiriji. Nameraval je ustanoviti svobodomiseln dnevnik, česar pa mu vlada ni dovo-lila. Umrl je za jetiko, kakor njegov brat Nikolaj, ki je bil ugleden slikar in karikaturist. V Moskvi se odpravi poseben muzej A. P. Čehova, na grobu pa mu v kratkem postavijo spomenik.

G. A. Ilinskij: Rukopisi Kopitara v Ljubljanski licejski biblioteki. Izvestija imp. akad. nauk 1904. Toma IX-go knjižka 1-ja, str. 247-272. Mladi ruski slavist profesor Ilinskij, ki je bival minolo zimo v Ljubljani, je podal tu seznam vseh Kopitarjevih v cirilici pisanih rokopisov.

G. Ivanov: Kult Peruna u južnih slavjan. Izvestija otdeljenja russkago jazyka i slovesnosti imperatorskoj aka-demii nauk. 1903. Toma VIII-go, knjižka 4-ja so prinesle velezanimivo in temeljito razpravo o kultu gromonosca Pe-runa med vsemi jugoslovanskimi narodi. Ivanova izvajanja gledé slovenskega Peruna temelje na dr. G. Krekovi knjigi „Einleitung“. Perun se je polagoma izpremenil v sv. Ilijo in v ognjeno Marijo; prvi grmi, a druga bliska in meče strele. Izborna študija bi zaslužila doslovnega prevoda v slovenski jezik.

Georg Freiherr von Vega von Hauptmann Fridolin Kaučič. Zweite verbesserte und illustrierte Auflage. Nachdruck verboten. Übersetzungsrecht vorbehalten. Wien 1904. Im Selbstverlage des Verfassers (V. Matzleinsdorferstrasse 42.) Cena 1 K 20 h. Str. 58. — Stotnik Kaučič je izdal za 150 let-nico Vegovega rojstva v II. natisku svojo obširno nemško študijo o našem baronu Vegi; prvič je izšla ta izborna študija 1. 1886. v glasilo vojaškega znanstvenega društva na Dunaju. Brošuro krasí sedaj osem ilustracij ter je spis tudi po vsebini znatno popolnjen. Študija ima dva dela; v prvem opisuje Kaučič Vegovo življenje, njegove zasluge v raznih vojnah, njegovo literarno delovanje ter njegovo smrt. Kaučič pa ne verjame, da bi se bil Vega, ki je tolikokrat brez strahu gledal smrti v obraz ter je moško in mirno prenašal vse udarce usode, razne krivice in žaljenja, končno, ko je dosegel naj-višja priznanja, plemstvo in stopnjo podpolkovnika že z 52. letom, usmrtil sam, ter se pridružuje Tarquemu, ki je poročal v „Nouvelles Annales de Mathématique“, da je pahnil Vego neki mlinar zaradi svojega konja v dunavski kanal. V drugem delu brošure poroča Kaučič o Vegi učenjaku. Kakor navaja Kaučič v prvem delu celo vrsto „attestatov“, uradnih izpričeval o Vegovih činih in zaslugah v najrazlič-nejših vojnah, tako navaja v drugem delu več kritik o Ve-govih delih in več izjav odličnih učenjakov o Vegovi znan-stveni delavnosti. Zato je ta brošura najpopolnejša mono-grafija o baronu Vegi, delo, ki bi ga ne smelo manjkati v nobeni knjižnici. Kaučič si je pridobil največjih zaslug, da se je oživil spomin na pozabljenega slovenskega učenjaka in junaka; s to brošuro, v kateri opetovano naglašá, da je bil Vega Slovenec, ki je ljubil svojo domovino do zadnjega diha, pa je Kaučič opozoril najširše kroge na izredni slovenski talent ter mu je postavil spomenik, ki ima še večjo ceno, kakor bode krasni monument Iv. Zajca!

GLEDALIŠČE IN GLASBA.

Slovensko gledališče in izvirno dramatično slov-stvo. Sezona 1904/5 slovenskega gledališča se odpró 29. sept. z dramsko predstavo. Z repertoarja dram navajamo glavne: Sophokles: Antigona; Shakespeare: Kralj Lear; Schiller: Tell; Gogolj: Snubitev; Tolstoj: Moč teme; Gorki: Na dnu; Čehov: Črešnjevi vrt; Šubert: Žetev; Preisova: Eva („Gazdina roba“); Bozděh: Napoleon v škripcih („Sveta

pan v županu“); Sardou: Domovina; Halbe: Mladost; Gang-hofer: Nasvèt sv. pisma. Z opernega repertoarja pa: Glínka: Življenje za carja; Smetana: Poljub; Thomas: Mignon; Mozart: Čarobna piščal; Meyerbeer: Hugénotti; Rossini: Seviljski brivec; Donizetti: Car in tesar. Nanovo se vzpózoré: Čajkovskega „Evgenij Onjegin“, Wagnerjev „Lohengrin“ in Offenbachove „Hoffmanove pripovedi“. Novo opereta: Ml-löcker: Dijak prosjak. Ponovi pa se Straussov „Cigan baron“. — Izvirne drame doslej ni vložil noben slovenski pisatelj. V pospeševanje izvirne dramatične literature bi bilo umestno razpisavati nagrade, kakor je to običajno tudi pri Čehih, Hrvatih in Srbih; Rusi in Poljaki imajo velike ustanove za izvirna dramatična dela, — le pri Slovencih ne storé niti de-žela, niti „Slov. Matica“, niti posamezni rodoljubi za razcvit našega dramatičnega slovstva prav ničesar. „Dramatično dru-štvo“, ki z vsemi subvencijami jedva vzdržuje slovensko gle-dališče, seveda ne more žrtvovati v ta namen niti majhne svote. Za piškave tantijeme in dninarski knjigotórški honorar pisati drame, pa se hitro premišli vsak pisatelj! Slovenski dramatik je glede dohodkov navezan izključno na deželno gledališče v Ljubljani. A to plačuje za domače, izvirne drame pisatelju le 6%, za izvirno godbo pa vrhu tega komponistu 2—3%. Diletantska društva na deželi se večinoma izkušajo plačevanju tantijem odtegniti ter zato predstave malone redno zamolčujejo. Ako pa plačujejo tantijeme, store to z rodoljub-nim ogorčenjem, češ: „Pisatelj je koristolovec... fej! za denar piše! — naj bi se žrtvoval, kakor se žrtvujemo za mili slovenski narod mi, priznani rodoljubi!“ — Vsa čast tem po-žrtvovalnim rodoljubom, ali od idealov ali priznalnih fraz časopisja niti pisatelj ne more živeti... no, in lahko bi re-kli, da tudi ti prvaki z minimalnimi izjemami niti za mili slovenski narod ne napišejo brezplačno niti enega pisma in se ne prestopijo niti enkrat. Bele vrane so možje, ki delajo na narodnem prosvetnem ali gospodarskem polju brezplačno, brez koristi in še ti le tedaj, če so osebno premožni in če je njih rodbina finančno trdna... Toda slovenski nove-list bi moral vendarle pisati brez honorarja in slovenski dra-matik brez tantijem! Moj bog, in vendar dela literat tudi za narod, prav kakor rodoljuben odvetnik, notar ali profesor! Tudi literat je človek, ki ima morda celó famílijo. In ta li-terat s svojo famílijo — čujte! — tudi jé, pije, plačuje sta-novanje i. t. d. Nerodoljubno je torej zahtevati, da bi se baš literat popolnoma žrtvoval ter storil neprimerno več, kakor store rodoljubi mast-nejših služb in poklicev... Te „prozične“ strani umetnikovanja in literatovanja se moramo vendar enkrat eneri-gično dotakniti, ker vlada med Slovenci v tem oziru še ne-verjetno predpotopni nazori. Slovenski ponižni in skromni literat itak ne misli na honorarje nemških, francoskih, itali-janskih ali ruskih tovarišev, ki si prislužujejo vile, gradove ali vsaj toliko, da dostojno živé brez vsakega družega posla. Najboljše plačani slovenski časnikar in pisatelj, ki je glavni urednik velikega dnevnika, zasluži 300 K na mesec. Toliko zasluži tudi najslabši trgovski agent brez višjih študij in brez odgovornega posla, ki ga more v 20 letih duševno in telesno uničiti! Najplodovitejši slovenski romanopisec zasluži na leto 1600, k večjemu 2000 K. Vsako leto izda vsaj 2 knjigi, spiše 4—5 novel in dovrši 1—2 večja prevoda. Torej k večjemu 2000 K! Pomislite, rojaki, da zasluži prav toliko vsak trgovski sotrudnik in tudi vsak solicator! Slovenski literat pa naj vendar ne zahteva honorarja in tantijem ter naj se čuti še počaščenega, ako se ga kjerkoli spomni in njegovo igro uprízore?! — Gotovo je, da se pri takih nazorih naša lite-ratura nikdar ne dvigne ter da mora izvirna produktivnost naših dramatikov usahnuti. S 6% tantijem blagajniškega do-

hodka predstave si ne zasluži slovenski dramatik na leto niti ene obleke iz ljubljanskega — „angleškega skladišča“! Zato pa je treba, da se v prospeh naše dramatike kaj ukrene, sicer se ta mlada veja na drevesu mlade naše umetnosti posuši docela... Poglejmo n. pr. Srbe! Vsako leto razpiše uprava „Narodnog pozorišta“ natečaje za izvirne drame. Letos razpisuje kar tri take nagrade za tri srbske drame. Prva, najboljša dobi ves bruto-dohodek premijere v velikem beligradskem pozorišču ter od vsake nadaljnje predstave 25% tantijem; druga drama dobi 70% tantijem od premijerskih dohodkov, nadalje pa vedno — t. j. do 30. leta po avtorjevi smrti! — po 15%; tretja 50% od premijere in 15% od vseh nadaljnjih repriz. Seveda dobé ti avtorji vrhu tega še knjižni honorar ter primerne tantijeme od uprizoritev drame pri potujočih gledaliških družbah in pri diletantih. Tako je torej skrbjeno za izvirno dramatik pri Srbih; pri nas pa se moraš dramatik celo za 6% tantijem boriti z rodoljubi ter vtikati v žep še žaljive literarnih ignorantov, očitavanja sebičnosti in — časopisne napade... Ob pričetku nove gledališke sezone se nam je zdelo umestno ta dejstva, ki se jih ni lotil še noben naš časopis, pribiti ad memoriam sempiternam, — no, ne toliko iz lastnih bridkih izkušenj, kakor z namenom, da o teh naših žalostnih literarnih razmerah oni, ki so zadeti, trezno premišljajo, ter da se naši poklicani krogi vzbudé iz svoje letargije in poiščejo pomoči! Saj je bilo za našo izvirno dramatik 1. 1869 boljše poskrbljeno, kakor dandanes, kajti takrat se je vsaj deželni odbor hipoma spomnil, da si slovenskega gledališča brez slovenskih dramatičnih del (dram in oper) ni misliti! Danes pa ni niti tega več. c. r.

Viktor Parma: „Rokovnjači“ in „Legionarji“. Ljubljanski založnik knjig in muzikalij Oton Fischer je izdal pravkar klavirsko priredbo vseh orkestralnih in pevskih točk iz narodnih iger Fr. Govékarja: „Rokovnjači“ in „Legionarji“, v kolikor že niso izšle v posebnih izdajah („Mladi vojaki“ ter pesni „Za čašo vinca rujnega“, „Povsod me poznajo“ in „Sozidal sem si vinski hram“ v zbirki „Zdravice“). Pod skupnim zavitkom iz „Rokovnjačev“ so sledeče točke: 1. Uvertura, 2. „Zora vstaja, dan se dela“ (pesem Polonice), 3. „Ko krpam črevlje...“ (pesem Bojca), 4. „Cvetočih deklic prsa bela...“ (pesem None z mešanim zborom); iz „Legionarjev“ pa takisto skupno: 1. „Zapoj mi, ptičica, glasno“ (pesem Anice), 2. „V petju oglasimo“ (moški zbor), 3. „Skoz vas“ (moški zbor), 4. „Pa Napoljon je vojsko zbral“ (kuplet Ježev), 5. „O najzvestejši ljubici“ (tenor solo z moškim zborom), 6. „Ptička prepevala...“ (pesem Anice). Založnik je, kakor za koračnico „Mladi vojaki“, poskrbel tudi za te pesmi slikana naslovna lista in sicer k točkam iz „Rokovnjačev“ prizor v Črnem grabnu (rokovnjaški tabor), k točkam iz „Legionarjev“ pa prizor pred Medvedovo gostilno na trgu v Celju (slovo legionarjev od staršev in ljubic). Obe sliki sta izvršeni jako lično in okusno na podlagi figurin slovenskega gledališča v Ljubljani ter sta hkratu navodilo za režiserja in garderobarja. Pestrost kostumov mladeničev v uniformah, deklet v empirskih oblekah, otrok in meščanov v historični noši, hkratu zanimivo ozadje starinskih celjskih hiš na sliki k „Legionarjem“, kakor tudi divja romantika razcapanih originalnih rokovnjaških tipov z njihovimi ljubici ob ognju sredi temnega gozda, čegar ozadje tvorijo Kamniške planine... vse to dela naslovni slikar spretnega lipškega slikarja jako simpatični ter bosta zlasti diletantskim igralcem in igralkam

prav dobrodošli. Dramatična društva in dramatične klube kakor vse rojake, ki ljubijo veselo Parmovo Muzo, opozarjamo na to dvojje izvirnih muzikalij!

Simo Matavulj: Na Slavi. Odlični srbski pisatelj Simo Matavulj je napisal dramo „Na Slavi“, ki je imela na odru uspeh, a jo je kritika obsojala s tehničnega stališča ter je pisatelju zlasti ogorčeno očitala, da je „z njo oblatil srbsko uradništvo, srbske žene in beligradsko inteligenco“. Srbska kritika stoji torej na stališču, da je literatova dolžnost le opevati in dvigati do neba vse, kar je srbsko, ne pa kritikovati in slikati realistično! Ubogi srbski pisci!

† **Dvorni svetnik Edvard Hanslick**, prvi vseučiliški profesor za glasbeno zgodovino in estetiko na Dunaju, plovovit pisatelj in eleganten feljetonist, je umrl 79 let star. Bil je rodod Pražan in je umel češko. Pokojni Hanslick je bil gotovo najupliveljši muzikalni kritik dunajski in je imel v glasbenem življenju važno, dostikrat odločilno besedo. Njegove kritike se odlikujejo po krasnem slogu in duhoviti pisavi. A mož je bil v mnogih ozirih pristranski in ozkosrčen sodnik. R. Wagnerja je sovražil iz dna svoje duše; pisal je o njem zlobno in perfidno, kjer in kolikorkrat je mogel, — a Wagnerjeve končne zmage le ni mogel zavirati. Tudi Wagner je bil temperamenten v svojem čustvovanju in pripoveduje se, da je hotel dati duška svoji jezi s tem, da je namerjal nadati zlobnemu in domišljavemu Beckmejerju v „Meistersingerjih“ prvotno ime „Hans Lick“ ter tako javno označiti, koga je portretiral. No, taka osveta se mu ni zdelo dostojna in tako je izostala očitna osveta. Hanslick je to dobro vedel in preganjal Wagnerja s svojo jezo in osveto še po mojstrove smrti. Tudi Brucknerja je sovražil, a pri njem je imel drugo metodo; zamolčeval ga je konsekvantno in s tem globoko žalil otroško-najvno blago dušo. Niti Hugon Wolf ni našel milosti v Hanslickovih očeh in Smetanovim operam je oviral pot na Dunaj, dokler si niso v glasbeni in gledališki razstavi 1892 priborile svetovne zmage. V nekoliko nas morda spravi z umrlim, da je bil med prvimi, ki je spoznal talent Dvořakov, ter mu pomagal do izobrazbe in je s tem pospeševal njegovo glasbeno delovanje.

UMETNOST.

Umetniška razstava v Belemgradu. Jugoslovanska umetniška razstava, ki se je udeležé slovenski, hrvatski in srbski slikarji, se odprla v Belemgradu dne 18. septembra t. l. Isti večer je slavnosten koncert, pri katerem bodo sodelovali pevci vseh jugoslovanskih narečij. Slovenci se odpeljejo iz Ljubljane dne 16. septembra. „Slovan“, ki je edini jugoslovanski umet. ilustrirani list, prinašajoč reprodukcije umetniških del vseh Slovanov brez razločka in ki tako dejanski pospešuje idejo slovanske umetniške vzajemnosti, pozdravlja jugoslovansko umetniško razstavo z iskrenim veseljem ter prinese, če možno že 1. oktobra t. l., popis in ilustracije te razstave.

Slovanska narodna in obrtna razstava. Pod pokroviteljstvom „Slovanske Zveze“ v Clevelandu (Ohio), se priredi taka razstava od 21. do 27. novembra 1904. V vsaki družini se na katerikoli plastičen način kaže smisel za lepoto in koristnost. Lepa umetnost pa ima svoj početek v naši narodni umetnosti: narodni pesmi, narodnih pravljicah, narodni ornametiki, dalje tudi v narodni noši, vezenju in drugih ličnih ženskih ročnih delih. V tem leži moč naroda! Tekom časa se to seveda izpreminja, ker prihaja človek v dotiko z raznimi drugimi življi. „Slovanska Zveza“ v Ohiju ima namen pokazati v glavnih potezah slovansko življenje in moč s posebnim ozirom na slovansko družino. Z nabavljenjem raznih

* Glej Anton Trstenjak: Slovensko gledališče (str. 65).

značilnih predmetov iz stare domovine se objasni življenje Slovanov v njihovi prvotni domovini, s prispevanjem ameriških Slovanov se pa objasni njihovo življenje v Ameriki. Veliki angleški pisatelj naroda in mislec, John Ruskin, je čestokrat grajal angleške žene zaradi njihove malomarnosti v okrašanju doma in osebnega okusa. Rekel je, naj bi navsezadnje imele vsaj kaj smisla za preprosto vživanje predpasnikov. V primeri z Angličankami stoje visoko nad njimi Slovanke v tem oziru; bogate zaklade redkega čuta in okusa kaže v sebi naša slovanska narodna umetnost! In ako bi nas inteligentna tujina poznala tudi od naše dobre strani, koliko neopravičenih predsodkov bi se izpremenilo v spoštovanje! S slovansko razstavo hočejo torej amerišanski Slovani pokazati svoj prispevek k razvoju in napredku svoje nove domovine. Z razstavljanjem in prodajo predmetov slovanske narodne okraševalne umetnosti se nudi Američanom prilika, da si ogledajo natančneje ta del naše domačnosti, ki nam je v resnici v čast; s tem se vzbudi pri njih zanimanje za nas, in upajmo, da privede do lepšega poznavanja nas samih, naših teženj in tožb. In ker se udeležijo te razstave razni slovanski narodi, se pripomore tudi k zblizanju in spoznavanju Slovanov med seboj. Slovanska mladina pa, spoznavši napredek in zrelost svojega rodu, bo zrla nanjo s spoštovanjem in ponosom, kar je glavni pogoj, da se jo ohrani za naše narodno in slovansko mišljenje. Razstava bo prirejena tako, da bi uspela ne samo poučno, vzgojevalno, temveč tudi gmotno, da bi otvorili Slovani v Ameriki trg za slovanske okraševalne in druge koristne izdelke. Amerikanski Slovani hočejo dokazati, da morejo tudi v tujini biti koristni svojemu rodu v njegovem boju za narodni in tudi za življenjski obstanek. Ako se jim posreči pridobiti in razširiti v Ameriki trg za slovanske izdelke, se poveča vir dohodkov in obstanek našega naroda bodisi v Ameriki, bodisi Evropi. Razstava poizkusi torej obrniti vir dohodkov in časti našega nesrečnega naroda od njegovih neprijateljev v svojo lastno korist in korist svojega naroda. S tem dokažejo naši bratje v Ameriki, da tudi v daljnji tujini niso prenehali ljubiti svojega naroda. Razstava bo razdeljena na sledeče oddelke: 1. Razstava raznih predmetov, spadajočih v polje ornamentike (okraskov) in domače koristi, kakor: všivki, tkanine, čipke, pleteni in vezeni predmeti, vsa okraševalna dela, noše, orodje, igrače, hišna oprava, domače orodje, tiskarije, risarije, itd. — vse, kar dokazuje narodni čut in okus. 2. Fotografije itd. pokrajin, mest in poslopij, da se vzbudi pozornost ameriške javnosti na krasoto slovanske zemlje in vzbudi zanimanje turistov. — Fotografije iz raznih slovanskih nasebin v Ameriki. Zbirke slovanskih časnikov in knjig. 3. Razni slovanski izdelki. — Oddelek za tovarnarje in trgovce. 4. Muzejni oddelek za zgodovinske predmete vsake vrste. Vsak dan za časa razstave bo koncert: vzpored slovanske narodne pesni in slovanska godba. Predmeti se morejo poslati samo za razstavo in se po razstavi vrnejo — ali pa se tudi prodajo. Seveda morejo razstavljalci svoje predmete tudi darovati v korist razstave. — To je pač najsijajnejši dokaz kulturne moči in podjetnosti ameriških Slovanov! Upamo, da nam bo možno poročati o moralnem in praktičnem uspehu prve slovanske razstave v Ameriki.

DR. ANTON DVOŘÁK.

RAZNOTEROSTI.

Simon Gregorčič, klasični naš lirik, ljubljeneц slovenskega naroda, doseže 60. leto, odkar je bil rojen v Vrsnem na Goriškem. O Gregorčiču se je pisalo med nami toliko, ko o nijednem drugem poetu, in njegove poezije so danes živa narodova last. Nobenega pesnika poezije se ne deklamujejo in prepevajo tolikokrat, kakor Gregorčičeve, saj so znane v zadnji zakotni vasi. Našemu narodnemu liriku, ki se ga bo dne 15. okt. t. l. spominjal ves slovenski narod, želimo, da bi še dolga desetletja ozarjala njegovo starost srečna zavest, da ga hvaležno in iskreno ljubimo!

Ljuba Babić-Šandor Gjalski, najgenialnejši hrvatski romancier, bode 26. okt. t. l. 50 let star. Ta dan bo praznik za hrvatsko književnost in za ves hrvatski narod, ki ljubi veliko umetnost Gjalskega. Tudi „Slovan“ se udeleži tega slavlja.

Dr. Anton Dvořák, ki smo poročali že v 7. zvezku o njegovi tragični smrti, je bil največji simfonik XX. veka, umetnik Beethovenove in Brucknerjeve genialnosti, plodovit skladatelj čudokrasnih oratorijev, kantat, maš, psalmov, pesmi, oper in klavirskih kompozicij večne, klasične vrednosti. Dvořák je bil genij, ki je prvi priboril češki glasbi čast in občudovanje po vsej Evropi in onstran morja. Njegove skladbe so stalne točke koncertov naše „Glasbene Matice“. V častni spomin tega češkega umetniškega velikana se otvori v Pragi s početkom prih. šolskega leta veliko glasbeno učilišče za vsa stroke petja in glasbe „Dvořákov paedagogij“.

Slovanska zveza v Clevelandu (Ohio). Evropske Slovane je še do nedavna polnil strah, da vsi ti sto- in stotisoči Čehov, Poljakov, Slovakov, Rusov in Slovencev, ki so ostavili svojo domovino ter se preselili v Ameriko, izgube zanimanje in ljubezen za rodno zemljo in materinščino ter da se njih potomci za večno pogube v morju panamerikanizma. Ta bojazen je postala ničevna. Američanski Slovani se danes krepko zavedajo svoje narodnosti ter imajo svojo kulturnopolitično organizacijo v Slovanski Zvezi v Clevelandu. K probujenju narodne zavesti posameznih slovanskih narodov v Ameriki, zlasti v Ohiju, je bilo treba napada na čast vseh Slovanov — napada Madjarov — ki so hoteli na Public Square vsiliti postavljenje kipa Košuta, največjega zatiralca ogrskega nemadjarskega prebivalstva. Voditelji protikošutovskega gibanja so delovali dalje, dokler se niso dne 24. marca 1903 vse slovanske panoge združile v močno bojno vrsto in so ustanovile „Slovansko Zvezo“. Ob smrti buditelja češkega naroda, dr. Františka Riegra je izvrševalni odbor „Slovanske Zveze“ sestavil izjavo sožalja in jo poslal preostali rodbini dr. Riegra in pa glasilo njegove stranke. Avstrijski Madjari so povzročili gibanje za protestni shod „Slovanske Zveze“, ki se je vršil dne 6. junija 1903. Sprejela se je resolucija in poslala vladnemu tajniku Hayu v Washington. V nedeljo 7. junija se je vršil velik slovanski koncert, pri katerem so nastopili vsakovrstni pevski zbori slovanskih narodnosti v Ohiju; koncert je nemalo pripomogel k vzajemnemu zblizanju clevelandskih Slovanov. „Slovanska Zveza“ si je stavila tudi nalogo, skrbeti za okrašenje domov Slovanov, in je v ta namen nakupila na tisoče zavojev cvetličnih semen, ki so se prodajali po 1 cent po vseh slovanskih naselbinah. Sadovi tega delovanja so se videli poleti v skoraj vsaki rodbini slovanski. Vrh tega skrbi letos „Slovanska Zveza“ v posameznih naselbinah za predavanja o gojenju rastlin s stereoptičnimi slikami. Naloga „Sl. Zveze“ je nabaviti si stereoptikon in prirejati razna predavanja s slikami.

Ko so došla poročila o groznih elementarnih nesrečah po južnem Češkem in Galiciji, je „Slovanska Zveza“ takoj pričela pomožno akcijo in priredila v ta namen 11. oktobra 1903 velik koncert. Da bi se vzbudilo med ameriškimi dijaki večje zanimanje za Slovane, je povabila „Slovanska Zveza“ s posredovanjem rektorja Western Reserve University slušatelje Adalbertovega kolega, da se vdeležijo predavanja o predmetu: Pulaski in Kosciuszko in vdeležba Slovanov v boju za neodvisnost Amerike. Najboljše delo, obsegajoče najmanj 3000 besedi, dobi nagrado. Letos je otvorila „Slovanska Zveza“ v svojih prostorih v 16 Hamlet ul. šolo slovanskih ženskih ročnih del. Tekom časa se otvorijo podobne šole v ostalih delih mesta. Neposredna pridobitev „Slovanske Zveze“ je nastavljenje slovanskih policmanov v osrednji železniški postaji. V najkrajšem času se priredijo predavanja o ameriški politiki, splošni ustavi, o dolžnostih in pravicah ameriškega državljanca i. t. d. Za mesec november t. l. pripravlja „Slovanska Zveza“ v Clevelandu slovansko razstavo ženskih ročnih del in raznih slovanskih izdelkov. Namen „Slovanske Zveze“ je sploh delovati in po možnosti širiti napredek in vzgojo Slovanov in jim pridobiti spoštovanje drugih narodov. Čas delovanja „Slovanske Zveze“ ni dolg, vendar pa je že v tem kratkem času priborila slovanskemu plemenu večjo naklonjenost in spoštovanje med ameriškimi občinstvom. Amerikanci že razumejo važnost Slovanov, in delovanje „Slovanske Zveze“ je doseglo večje čislanje v

prvih ameriških časnikih. Za duševnim in gmotnim napredkom vseh Slovanov stremi vse dosedanje delovanje in teženje „Slovanske Zveze“. Kajti srečnejša bodočnost Slovanstva je odvisna le od njegove kulturne zrelosti, zgrajene na pravici, resnici in človečnosti, ki nas spaja v eno mogočno celoto, ki nam pripomore do zmage. „Vseslovanska Zveza“ pa ni krajevna, temveč vse-ameriška. VZvezinem odboru so zastopani vsi slovanski narodi ter sedé Slovenci v predsedništvu, tajništvu in blagajništvu. Slovenci v Clevelandu imajo svoje društvo s čitalnico, pevskim zborom in z dramatičnim klubom, ki je z velikim uspehom uprizoril že več iger, med njimi tudi narodno dramo „Rokovnjači“.

NAŠE SLIKE.

Ivan Zajec: **Osnutek Prešernovega spomenika.** (Um. pr.) Ne dolgo več, in izpolnjena bo gorka želja slovenskega naroda: naš ponos in naša ljubezen — dr. Fr. Prešern dobi v Ljubljani svoj bronasti spomenik! Do jeseni bodo kip Prešerna, genij poezije in oba reliefa vlti in opiljeni; spomladi l. 1905 pa se more spomenik postaviti in razkriti. Ljubljana dobi z njim svoj najdragocenejši nakit. Ko se postavi še Peruzzijev cesar Franc Jožef I. in Zajčev Jurij Vega, bo naša prestolica mogla ponašati se s petorico kiparskih umotvorov. Pripominjamo, da je Zajec podstavek na osnutku za spomenik bistveno predrugačil. — Naj bi Slovenci v jeseni in pozimi še požrtvovalno zbirali doneske za Prešernov spomenik, da bodo troški čimprej pokriti! — M. Nonnenbruch: **Yum-Yum.** (Umet. priloga.) Japonski in kitajski kostumi so postali v Evropi zaradi svoje slikovitosti in dragocenosti velepriljubljeni, in marsikatera bogata dama nosi doma namesto matineja japonski kostum. — H. Charlemont: **Dekle v starofrancoski noši.** — V. V. Vereščagin: **Pokristjanjenje Rusov.** Slavno delo nesrečnega ruskega umetnika, ki je bil ubit na oklopnici „Petrovlovsk“ v luki Port Arthur. — H. Charlemont: **Orientejske dragocenosti.** — Portreti: **Ivan Murnik, Marija Murnikova, dr. Valentin Zarnik.** (Po fotografijah.) — Svetozar Jovanović: **V puščavi.** — H. Charlemont: **Kovačnica.** — **Veža pred zbornico, Zbornica.** Francesco Robba: **Vodnjak, Srednji del vodnjaka.** (Po fotografijah.) — Ljud. Grilc: **Ivan Hribar.** (Umetniška priloga v trobarvnem tisku.) K 400 letnemu jubileju ljubljanskega županstva prinašamo sliko sedanjega župana, Slovana po duši in srcu; prinašamo ga po Grilčevi, v odborovi sobi ljubljanskega Sokola viseči sliki. S tem naj pokažemo svetu, da je napredovala Ljubljana tekom 400 let od župana italijansko-nemškega rodu do župana Sokola! — P. Jovanović: **Arbanas.** — **Hugon Charlemont v svojem atelierju.** Hugon Charlemont se je rodil dne 6. marca v Jamnici. Sprva je bil uradnik. L. 1873 se je učil na dunajski akademiji pri Lichtenfelsu in Makartu, a šel je kmalu svojim potem ter si je izbral za svojo učiteljico naravo. Njegov slikarski delokrog je širok ter slika mrtvo prirodo, tihožitja, motive iz gozda, planine, mest, portrete i. dr. Vedno je izvrsten risar, natančen v velikem in majhnem ter polaga glavno vrednost na občutje in barvo. Za monumentalno delo „Oesterr.-ungarische Monarchie in Wort und Bild“ je naslikal celo vrsto ilustracij. Slika akvarele, pasteje in oljate podobe, prodahnjene z lučjo in poezijo. Sedaj živi v Monakovem, kjer uživa v „Secesiji“ največji ugled. Potoval je po Galiciji, Koroški, Istri, Bosni, Balkanu ter naslikal mnogo lepih del iz slovanskih, tudi slovenskih krajev. — **Dr. Anton Dvořak.** (Portret.)